Ἀριθ. 414 – Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

Ἔ'ΟΣ Η'

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΙΣΤ' | Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι γρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ γρ. 20 – Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ Ἰανουαρ. ἑκάστ. ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι – Γράφεται Διευθ.: Ἐπὶ τῆς λεωφ. Πανεπιστημίου 39. | 4 Δεκεμβρίου 1883

ΧΡΥΣΟΥΛΑ

Διήγημα βραβευθὲν ἐν τῷ Α' διαγωνισμῷ τῆς «Ἑστίας».

Α'.

Ἐν ἔτει 1852, τῇ 14ῃ Σεπτεμβρίου, ἡμέρᾳ καθ'ἣν ἡ ὀρθόδοξος ἐκκλησία ἑορτάζει τὴν Ὑψωσιν τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ Σταυροῦ, ὁ μικρὸς ναΐσκος τοῦ ἐν τῇ βορειοδυτικῇ ἄκρᾳ τῆς Εὐβοίας χωρίου Καστριοῦ* μετέχων τῆς χαρμοσύνου ἑορτῆς ἀφύπνιζεν ἀπὸ τοῦ ἑωθινοῦ τοὺς εὐαρίθμους κατοίκους διὰ τῶν ἐπανειλημμένων ἤχων τοῦ σημάντρου του, ὅπερ ἔκρουε μετ' ἐξόχου ζέσεως τὴν πρωΐαν ἐκείνην ἡ γηραιὰ νεωκόρος. Εἶχε δ' ἔλθῃ ὁ ἐφημέριος παπὰ Σωτήρης ἀπὸ τῆς προηγουμένης ἑσπέρας εἰς τὸ χωρίον ἵνα λειτουργήσῃ ἐν τῷ ἐκκλησιδίῳ, ὅπερ ἐτιμᾶτο ἐπ' ὀνόματι τῆς Παναγίας.

Ὡς συμβαίνει εἰς τὰ πλεῖστα μικρὰ χωρία τῆς Ἑλλάδος, ἐπειδὴ οὐδ' οἱ πτωχοὶ Καστριῶται, οὐδὲ τῶν ἄλλων γειτονικῶν χωρίων οἱ κάτοικοι ἠδύναντο διὰ τῶν εὐαρίθμων εἰσοδημάτων αὐτῶν νὰ διατηρῶσιν ἕκαστον ἴδιον ἱερέα, ὁ σεβάσμιος παπὰ Σωτήρης ἦτο ἐφημέριος πέντε χωρίων, ἐν οἷς ἐλειτούργει ἐναλλὰξ κατὰ πᾶσαν κυριακὴν ἢ μεγάλην ἑορτήν.

Ἦτο λοιπὸν ἔκτακτος ἡ τύχη τῶν Καστριωτῶν νὰ ἐκκλησιασθῶσι κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Ὅθεν ἀπὸ τῆς παραμονῆς αἱ καλαὶ οἰκοκυραὶ ἐζύμωσαν τὰς προσφοράς των καὶ ἡτοίμασαν τὰ μικρὰ ποτήρια καὶ φιαλίδια τοῦ οἴνου καὶ τοῦ ἐλαίου ἵνα φέρωσιν αὐτὰ εἰς τὸν ναόν, αἱ κόραι ἐλούσθησαν καὶ ἔπλυναν τὰ ἐνδύματα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ ἀδελφοῦ διὰ νὰ εἶνε καθαρὰ ἐπὶ τῇ ἑορτῇ καὶ οἱ ἄνδρες ἀπέβαλον τὸν πώγωνα, τοῦθ' ὅπερ συμβαίνει παρ' αὐτοῖς τρὶς ἢ τετράκις τοῦ ἐνιαυτοῦ κατὰ τὰς ἐπισημοτάτας τῶν ἑορτῶν.

Καὶ ἤδη πάντες τὰ ἑορτάσιμα ἐνδύματα περιβεβλημένοι, οἱ ἄνδρες τὴν λευκὴν ὀλιγόπτυχον φουστανέλλαν, τὸ μάλλινον γελέκιον καὶ τὸ ἐρυθρὸν φέσι, αἱ δὲ γυναῖκες τὸ κεντημένον σιγγοῦνί των καὶ τὸ καλλίτερον καλαματιανὸν μαντήλιον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, πορεύονται πρὸς τὸν ναὸν μετὰ κατανύξεως σταυροκοπούμενοι πολὺ πρὶν φθάσωσιν εἰς τὴν θύραν αὐτοῦ καὶ κλίνοντες καὶ ἀσπαζόμενοι τὸ ἱερὸν κατώφλιον πρὸ τοῦ εἰσέλθωσιν.

Οὕτως οἱ ἐννέα οἰκίσκοι τοῦ χωρίου ἀπομένουσι μετ' ὀλίγον ἔρημοι σχεδὸν καὶ μόνον ἀσθενής τις αἴξ ἀποσπασθεῖσα τοῦ ποιμνίου βελάζει δεδεμένη παρὰ τὸν κορμὸν συκῆς, ἢ ὄρνις ἐπὶ στέγης ἀνελθοῦσα ἀγγέλλει κακκαβίζουσα ὅτι ἔτεκεν ᾠόν, ἢ κύων τις ἀλλαχοῦ ὑλακτεῖ ὅλως ἀσκόπως καὶ ἀναιτίως. Ἀλλ' ὁ τελευταῖος πρὸς τὸ δάσος οἰκίσκος δὲν εἶνε ποσῶς ἔρημος, διότι ζωηρὰ συνομιλία ἀκούεται ἀπὸ τῆς ἀνοικτῆς θύρας αὐτοῦ. Τίνες εἶνε λοιπὸν οἱ ἀσεβεῖς κάτοικοι, οἱ μὴ μετέχοντες τῆς γενικῆς ἑορτῆς, ἀλλὰ συζητοῦντες ἐνῷ οἱ ἄλλοι χωρικοὶ ἀκροῶνται τῆς θείας λειτουργίας;

Ἐν τῷ οἴκῳ ἐκείνῳ κατοικεῖ χωρικὸς ἑξηκοντούτης, εἰς μὲν τὸν ἐκλογικὸν κατάλογον ἀναγεγραμμένος ὡς Δημήτριος Σταύρου Ζήσης, γνωστὸς δὲ παρὰ τοῖς συγχωρικοῖς αὐτοῦ μόνον ὑπὸ τὸ ὄνομα μπάρμπα Μῆτρος Ματσοῦκος. Ὁ μπάρμπα Μῆτρος ὄχι μόνον δὲν εἶνε ἀσεβής, ἀλλὰ διακρίνεται μάλιστα μεταξὺ τῶν χωρικῶν ἐπὶ τῇ εὐλαβείᾳ, μεθ'ἧς τηρεῖ τὰς ἑορτὰς πάσας καὶ τὰς νηστείας, ἔτι δὲ φημίζεται ὡς κάτοχος τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς καὶ ψάλλει συχνότατα ἐν τῷ ἐκκλησιδίῳ τῆς Παναγίας ὅταν λειτουργῇ ὁ παπὰ Σωτήρης· Ὥστε βεβαίως λόγος τις σπουδαῖος κρατεῖ αὐτὸν ἐν τῷ οἴκῳ τὴν πρωΐαν ἐκείνην· καὶ ἀληθῶς ὁ μπάρμπα Μῆτρος ἑτοιμάζεται νὰ μεταβῇ εἰς τὴν κωμόπολιν Ξηροχώριον, τὴν πρωτεύουσαν τοῦ δήμου Ἱστιαίων.

Φαίνεται δὲ ὅτι ὁ γέρων χωρικὸς οὔτε χάριν τέρψεως θὰ μετέβαινε τὴν ἡμέραν ἐκείνην εἰς τὴν πόλιν τρεῖς ὅλας ὥρας ἀπέχουσαν, οὔτε πρὸς ἁπλῆν ἀγορὰν ῥακῆς καὶ ὀρυζίου καὶ ἅλατος ὡς ἔπραττε συνήθως, ἀλλὰ βαρεῖά τις ἀνάγκη ἢ καθῆκον δυσάρεστον τὸν ἔφερον ἐκεῖ· διότι κατηφὴς ἦτο ἡ συνήθως ἱλαρὰ λευκογένειος μορφή του, ὅταν ἐξῆλθεν ἀπὸ τοῦ οἴκου

*. Ἐκλιπόντος τοῦ λόγου, δι' ὃν ὁ γράψας εἶχεν ἀποκρύψῃ ἐν τῷ χειρογράφῳ αὐτοῦ δι' ἀστερίσκων, ἀρχικῶν γραμμάτων καὶ ψευδωνύμων τὰ ὀνόματα τῶν χωρίων καὶ πόλεων, ἐντικαθιστᾷ ἤδη ταῦτα διὰ τῶν ἀληθῶν. Γ. Δ.

καὶ ἐκαθέσθη ἐπὶ πέτρας ἀναμένων τὴν θυγατέρα του, ἥτις ἐπότιζεν ὀλίγον παρέκει τὴν ὄνον μετὰ τοῦ ὀναρίου της. Ἀνυπομονήσας δὲ διότι ἡ κόρη δὲν ἐπέσπευδε τὴν ἐργασίαν ταύτην, ἀνήγειρε τὴν κεκυφυῖαν κεφαλὴν καὶ ἔκραξε διὰ φωνῆς, ἥτις περιεῖχε τραχεῖάν τινα γλυκύτητα:

— Ἔλα, Χρυσοῦλα, πάρ' τὰ χέρια σου καὶ μὴ χαζεύῃς. Θά με κάνῃς νὰ μεσημεριαστῶ 'ς τὸ δρόμο.

Ἡ Χρυσοῦλα ἀντὶ ἀπαντήσεως ἔσυρεν ἀπὸ τοῦ σχοινίου τὴν ὄνον πρὸς τὸν τόπον, ἐν ᾧ ἐκάθητο ὁ πατήρ της, ὁ δὲ γέρων μετὰ νεανικῆς γοργότητος ἀναπηδήσας ἐκάθησεν ἐπὶ τοῦ ξυλίνου σάγματος.

— Πατέρα, 'πῆρες ψωμί; ἠρώτησεν ἡ νέα παραδίδουσα τὸ σχοινίον εἰς τὸν ἀναβάτην.

— Ὠγαΐσκε!.. Βάνε μου 'ς τὸ σακκοῦλι μιὰ ψύχα μπομπότα γιὰ τὸ δρόμο καὶ φέρ' το 'δῶ. Πάρ' καὶ τὰ π'λιὰ ἀπὸ 'κεῖ γιά!...

Δρομαίως ἐξετέλεσεν ἡ Χρυσοῦλα τὴν πατρικὴν διαταγὴν καὶ ἀνήρτησεν ὄπισθεν τοῦ σάγματος ἀφ'ἑνὸς μὲν τὸ ἐρυθρὸν μάλλινον σακκίδιον τὸ περιέχον τὰς ζωοτροφίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ ζεῦγος τῶν ὀρνιθίων. Ἐνῷ δὲ ὁ πατὴρ ῥαβδίσας τὴν ὄνον ἀνεχώρει καὶ τὸ ὀνάριον ἠκολούθει τὴν μητέρα του διὰ πηδημάτων ἀμιμήτου κωμικότητος, ἡ κόρη ἐφώνησε πρὸς τὸν ἀναχωροῦντα:

— Ἀϊ! ὥρα καλὴ πατέρα! Κι'ἂν τὰ βγάνῃ ὁ Θεὸς δεξιὰ,μὴν ξεχάσῃς τὸ μαντήλι ποῦ σοῦ εἶπα!

— Δὲν ἔχομε καθόλου χρεία ἀπὸ μαντήλια καὶ τέτοια!...

Ὑπέλαβεν αὐθωρεὶ ὡς ἀποκρινομένη πρὸς τὴν αἴτησιν φωνὴ βραγχνὴ καὶ ὀργίλη,καὶ ἐπὶ τῆς θύρας τοῦ οἴκου προέβαλε τὴν κεφαλὴν χονδρὴ χωρικὴ κρατοῦσα νήπιον ἐπὶ τῶν γεγυμνωμένων στέρνων της.

Ἡ ταλαίπωρος Χρυσοῦλα δὲν ἀπεπειράθη κἂν ν' ἀπαντήσῃ πρὸς τοὺς λόγους τῆς μητρυιᾶς· ἐγνώριζεν ὅτι τοῦτο ἦτο ἀνωφελές. Κατέπιε μόνον ἕνα στεναγμὸν καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν πατρικὸν οἶκον,ἵνα κτενισθῇ καὶ αὐτὴ καὶ στολισθῇ, ὅπως αἱ ἄλλαι κόραι τοῦ χωρίου, αἵτινες ἦσαν ἤδη πρὸ πολλοῦ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἐνῷ αὐτὴ ἀνυπόδητος, ἀκτένιστος, καὶ τὸ παλαιότερον ἔνδυμα φέρουσα ἠσχολεῖτο ἀπὸ τοῦ ὄρθρου εἰς τὰς ποικίλας οἰκιακὰς ἐργασίας.Αὐτὴ ἐσάρωσε τὸν οἶκον, αὐτὴ ἐπλήρωσεν ὕδατος τὰς λαγήνους,αὐτὴ ἐπότισε τὰ ζῶα· ὅλα αὐτὴ καὶ μόνη αὐτή, διότι ἡ μητρυιά της εἶχε νὰ θηλάσῃ τὸ μωρόν, ὁ δὲ ἀδελφός της Σταυράκης ἦτο πενταετὲς ἄτακτον παιδίον μὴ γνωρίζον ἄλλην ἐργασίαν παρὰ μόνον νὰ κοσκινίζῃ χῶμα διὰ τοῦ ὑποκαμίσου του καὶ νὰ βαπτίζῃ τὴν γαλῆν ἐντὸς τῆς χύτρας, ἕνεκα τοῦ ὁποίου αὐτὸς μὲν ἐξυλοκοπεῖτο συχνὰ ὑπὸ τῆς μητρός, τὸ δὲ πτωχὸν τετράποδον εἶχεν ἀποβάλῃ μέρος τῶν τριχῶν ἐκ τοῦ ζέοντος ὕδατος.

Β'.

Ὁ μπάρμπα Μῆτρος ἦτο ἄλλοτε καλὸς οἰκοκύρης, καὶ ὅταν ἐνυμφεύθη τὴν μητέρα τῆς Χρυσούλας πρὸ δεκαοκτὼ ἐτῶν, μολονότι αὐτὸς ἦτο τότε πλέον ἢ τεσσαρακοντούτης ἐνῷ ἡ νύμφη δὲν εἶχε κλείσῃ ἀκόμη τὰ δεκαεπτά, ὅλοι ἐμακάριζον τὴν κόρην διὰ τὴν καλήν της τύχην· διότι ὁ μπάρμπα Μῆτρος—τότε τὸν ὠνόμαζον μόνον Μῆτρον — εἶχε πέντε *κεφάλια γελάδια* καὶ ἑκατὸν *'γιδοπρόβατα*, κεφάλαια πλέον ἢ ἀρκετὰ δι' ἕνα γαμβρὸν τοῦ Καστριοῦ. Δυστυχῶς ἡ μήτηρ τῆς Χρυσούλας ἀπέθανεν ἐξ εὐλογίας πέντε ἔτη μετὰ τὸν γάμον της καὶ κατέλιπεν αὐτὴν ὀρφανὴν ἐν ἡλικίᾳ τριῶν ἐτῶν εἰς τὰς φιλοστόργους φροντίδας μόνου τοῦ πατρός.

Ὁ Μῆτρος ἐν ἀρχῇ θρηνῶν τὴν ἀπώλειαν καλῆς συζύγου, ἣν ἀληθῶς ἠγάπα, οὐδ' ἐσκέφθη κἂν περὶ δευτέρου γάμου καὶ μετ' ὀργῆς ἀπέρριψε δύο ἢ τρεῖς προτάσεις, αἵτινες ἐγένοντο πρὸς αὐτόν. Συνεκέντρωσε τὴν ἀγάπην του πρὸς τὴν μόνην του κόρην καὶ ἀπεφάσισεν ὅλην τὴν ἐργασίαν, ὅλους τοὺς κόπους νὰ καταβάλλῃ μόνον χάριν τῆς εὐτυχίας αὐτῆς. Ἀλλ' ὅσῳ προχωρεῖ ἡ ἡλικία τόσῳ ἐγωϊστικώτερον σκέπτεταί τις, καὶ ὁ χωρικός, ὅταν διῆλθε τὴν πεντηκονταετηρίδα τοῦ βίου του, ἤρχισε νὰ συλλογίζηται κατ' ἄλλον ὅλως διάφορον τρόπον:

— Πολὺ καλά, ἠμποροῦσε ν' ἀποκαταστήσῃ τὴν κόρην του· ἀλλ'ἡ κόρη θὰ ἐπήγαινε εἰς τὸν ἄνδρα της καὶ αὐτός, αὐτὸς θὰ ἔμενε μόνος καὶ ἔρημος, χωρὶς νὰ ἔχῃ κανένα νὰ τοῦ φέρῃ ἕνα σταμνὶ νερὸ, νὰ τοῦ ἀνάψῃ φωτιὰ,νὰ τοῦ πλύνῃ τὰ ῥοῦχα, νὰ τοῦ ζυμώσῃ. Νὰ πάρῃ κοπέλλι; Αἴ, 'ξέρομε δὰ πῶς ταῖς κάνουν οἱ ξένοι ταῖς δουλειαῖς... Ἔπειτα 'σὰν γεράσῃ ποιὸς θὰ τὸν κυττάξῃ; ποιὸς θὰ τοῦ σφαλίσῃ τὰ 'μάτια 'σὰν 'πεθάνῃ; Θὰ τὸν ἀφήσουν ἕναν παληόγερο ἐκεῖ νὰ ψοφήσῃ 'σὰν τζοπανόσκυλος χωμένος μέσ' 'ς τὴν κάπα του.

Πῶς ἠδύνατο ν' ἀποφύγῃ τὴν ἐρημίαν ταύτην; Καὶ πῶς ἄλλως, ἢ νυμφευόμενος ἐκ νέου; Ὄχι μόνον θὰ εἶχε τὴν γυναῖκά του εἰς τὸ πλευρόν, ἀλλὰ πιθανῶς θ' ἀπέκτα ἐκ τοῦ δευτέρου γάμου τέκνα ἄρρενα, τὰ ὁποῖα θὰ ἐβοήθουν αὐτὸν εἰς τὴν καλλιεργίαν τῆς γῆς, καὶ ὅταν ἀπέθνησκε θὰ ἔμενον κληρονόμοι τοῦ ὀνόματός του καὶ τῶν κτημάτων καὶ δὲν θὰ περιήρχοντο οἱ ἀγροί, οὓς ἐξεχέρσωσε διὰ τῶν ἰδίων βραχιόνων, εἰς ξένους καλλιεργητάς.

Εἰς τὸ γειτονικὸν χωρίον Ἀγριοβοτάνι εἶχεν ἰδῇ ἄλλοτε κατά τινα πανήγυριν τὴν χήραν

τοῦ μακαρίτου Γιάννη Κούτρη, ἄτεκνον καὶ μὴ ὑπερβᾶσαν ἔτι τὸ τριακοστὸν ἔτος. Περιουσίαν δὲν εἶχεν,εἶχεν ὅμως «τέσσαρα φορτώματα προικιὰ καὶ ἁρματωσιὰ πλειότερο ἀπὸ πενῆντα κολοννᾶτα, ἔπειτα ἦτον ἀρχοντοπούλα ἡ Παναγιοῦ, καὶ ὄχι κανένα κορίτσι ἐκεῖ χωρὶς μυαλό, ἀλλὰ γυναῖκα σωστὴ μὲ τετρακόσσα, καὶ ἀπὸ ὑγεία, ἄλλο τίποτε! δὲν εἶχε φόβο νὰ χηρέψῃ καὶ δεύτερη φορά. Σοῦ ἦταν μιὰ ἀντρογυναῖκα ἴσα μ' ἐκεῖ 'πάνω ποὺ 'σήκωνε δυὸ κοιλὰ ῥόβι ποὺ θὰ'πῇ πενῆντα ὀκάδες ἔτσι παίζοντας 'ς τὴν πλάτη καὶ τὸ 'πάγαινε ἀπ'τὰλώνια 'ς τὸ σπίτι τοῦ πατέρα της, δυὸ τουφεκιαῖς δρόμο».

Χωρὶς νὰ χάσῃ καιρὸν *ἔστειλε λόγια* πρὸς τοὺς γονεῖς τῆς νύμφης, ἤτοι αἴτησιν γάμου, ἥτις ἐγένετο εὐχαρίστως δεκτή. Ἡ δὲ χήρα οὐδ' ἠρωτήθη κἂν, καὶ μόνον τῇ ἀνηγγέλθη ὡς τετελεσμένον γεγονὸς ὅτι θὰ ὑπανδρευθῇ τὸν Μῆτρον Ματσοῦκον ἀπὸ τὸ Καστρὶ ὕστερ' ἀπὸ ἕνα μῆνα.

Ἡ Χρυσοῦλα ἀνήλικον κοράσιον μόλις ἀρχίζον νὰ ἐννοῇ ὅτι ὁ ἄρτος γίνεται ἀπὸ ἄλευρον καὶ τὸ ἄλευρον ἀπὸ γέννημα, τὸ ὁποῖον ἀλέθει ὁ μύλος, δὲν ἐγνώριζε τὴν σημασίαν τῆς λέξεως *μητρυιά*, διὰ τοῦτο μᾶλλον ἐχάρη ὅταν ὁ πατὴρ εἶπε πρὸς αὐτὴν ὅτι «θὰ τῆς πάρῃ μιὰ καινούργια μάννα· πῶς ἡ μάννα αὐτὴ θὰ τὴν ἀγαπᾷ πολὺ καὶ θὰ τῆς κάνῃ σιγγουνάκι μὲ κόκκινα πλουμίδια, γιουρντανάκι ἀπὸ παράδες καὶ βραχιολάκια ἀπὸ χάντρες κρεμιζιαῖς».

Ἀλλ' ὁ κόσμος ὅλος — δηλαδὴ οἱ ὀλίγοι κάτοικοι τοῦ Καστριοῦ — μετ' οἴκτου ὡμίλουν περὶ τῆς κακῆς τύχης, ἥτις ἀνέμενε τὴν μικρὰν ὀρφανήν, καὶ ἐλεεινολόγουν τὸν μωρὸν Μῆτρον, ὅστις «ἔβαζεν ἕνα τέτοιον διάβολο μέσ' 'ς τὸ σπίτι του 'σὰν τὴν Παναγιοῦ τὴ χήρα τοῦ Κούτρη».Οὐδεὶς ὅμως διεκοίνωσε τὰς σκέψεις ταύτας πρὸς τὸν ἐνδιαφερόμενον, ὡς συνήθως συμβαίνει, καὶ μάλιστα πάντες ἀνεξαιρέτως ηὐχήθησαν αὐτῷ καλορρίζικα καὶ καλὰ στέφανα.

Ὁ γάμος λοιπὸν ἐτελέσθη τὴν ὁρισθεῖσαν ἡμέραν ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ πενθεροῦ, ἱερουργοῦντος τοῦ ἐφημερίου παπᾶ Σωτήρη. Ἦν δὲ παράνυμφος ἐπὶ τούτῳ προσκληθεὶς ἀπὸ τὸ Ξηροχώριον ὁ κύριος Στέφανος Ἐπιμενίδης κτηματίας καὶ κομματάρχης, ἰδιοκτήτης δὲ τῶν ἀγρῶν, οὓς ἐκαλλιέργει ἀπὸ ἐτῶν ὁ Μῆτρος Ματσοῦκος. Καὶ ἦλθον οἱ νεόνυμφοι τὴν ἄλλην ἡμέραν εἰς Καστρὶ ἐπὶ λευκῶν ἵππων,ἀκολουθούμενοι καὶ ὑπὸ πλείστων ἄλλων ἐφίππων συμπεθέρων, καὶ πυροβολισμοὶ ἀθρόοι ἐρρίφθησαν ἐπὶ τῇ ὑποδοχῇ αὐτῶν.

Ἀλλ' ὡς ἂν εἰσῆλθε πράγματι ὁ κακὸς δαίμων εἰς τὸν οἶκον τοῦ Μήτρου Ματσούκου, εὐθὺς τὴν τρίτην ἀπὸ τοῦ γάμου πρωΐαν ὁ ἄριστος τῶν βοῶν αὐτοῦ, ὁ ὑπερήφανος *Μαυρέλης*, ἔπεσεν αἴφνης νεκρὸς εἰς τὸ χῶμα, ἐνῷ ἡ Χρυσοῦλα τὸν ὡδήγει εἰς τὴν βοσκήν. Ἔκτοτε ὁ δυστυχὴς μπάρμπα Μῆτρος δὲν εἶδε *χαῆρι καὶ προκοπὴ* 'ς τὴ δουλειά του κατὰ τὴν φράσιν τῶν χωρικῶν. «Τὸ ἕνα κακὸ φέρνει τ'ἄλλο»· τὰ ποίμνιά του κατεστράφησαν, τὰ μὲν παρασυρθέντα ὑπὸ ὁρμητικοῦ χειμάρρου ἐν καιρῷ καταιγίδος, τὰ δὲ κλαπέντα ὑπὸ ἀγνώστων. Ἀπέμειναν δ' ἐπὶ τέλους τόσον ὀλίγα πρόβατα, ὥστε ἠναγκάσθη νὰ ἐκποιήσῃ καὶ ταῦτα, ἵνα ἀγοράσῃ μίαν ἀγελάδα,διότι ἀπολέσας καὶ ἕτερον βοῦν ἀπέμενε νῦν σχεδὸν χωρὶς *ζευγάρι*, αὐτὸς ὁ ἔχων ἄλλοτε τρεῖς βόας καὶ δύο ἀγελάδας.

Ἔπειτα τὰ χωράφια τοῦ κ. Ἐπιμενίδου εἰς τὰ ὁποῖα ἦτο *κολλίγος*,παρέχων τὸ τρίτον τῆς καθαρᾶς προσόδου εἰς τὸν ἰδιοκτήτην, *ἐφαγούριασαν* καὶ δὲν ἔδιδε πλέον ὁ ἐν αὐτοῖς σπειρόμενος σῖτος ὀκταπλασίαν καὶ δεκαπλασίαν τὴν συγκομιδὴν ὅπως ἄλλοτε. Κατὰ τὰ τελευταῖα λοιπὸν ἔτη ὁ Μῆτρος,ὁ παλαιὸς οἰκοκύρης τοῦ Καστριοῦ, ἦτο ἴσως ὁ πτωχότερος τῶν χωρικῶν, διότι ὄχι μόνον οὐδεμίαν ἰδιοκτησίαν εἶχεν,ἀλλ'ἔφερεν ἐπὶ τῆς ῥάχεως καὶ χρέος τριακοσίων δραχμῶν, ἃς εἶχε δανεισθῆ παρὰ τοῦ κ. Ἐπιμενίδου πρὸς δώδεκα ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν, ἵν' ἀγοράσῃ ἀραβόσιτον καὶ θρέψῃ τὴν οἰκογένειάν του κατὰ τὴν τελευταίαν ἀτυχῆ τριετίαν. Εἰς ἐπίμετρον δ' ὅλων τούτων ὁ *ἀφεντικός* του μὴ εὐχαριστηθεὶς κατὰ τὴν τελευταίαν διετίαν ἐκ τοῦ μεριδίου τῶν κτημάτων του καὶ ἀποδίδων τὴν γλισχρότητα τοῦ εἰσοδήματος εἰς τὴν ὀκνηρίαν τοῦ καλλιεργητοῦ, εἶχεν ἀναγγείλῃ αὐτῷ πρό τινων ἡμερῶν ὅτι θὰ τὸν ἀποβάλῃ καὶ ἂς φροντίσῃ νὰ εὕρῃ ἄλλον οἶκον καὶ ἄλλους ἀγροὺς ἐγκαίρως «γιὰ νὰ μὴν ξεχειμωνιάσῃ 'ς τὴν ἀχυροκαλύβα του».

Καὶ ἰδοὺ διατί ὁ ταλαίπωρος μπάρμπα Μῆτρος κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Σταυροῦ ἀντὶ νὰ ψάλῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν,ἀνεχώρησεν ἀπὸ πρωΐας ἵνα ἐνταμώσῃ τὸν κύριόν του καὶ *κουμπάρον* του καὶ ἱκετεύσῃ αὐτὸν νὰ μὴ τὸν ἐκδιώξῃ τῶν κτημάτων του ἐν μέσῳ χειμῶνι. Ἔφερε δ' ὡς μικρὸν πειστήριον τῶν λόγων του καὶ τὸ ζεῦγος τῶν ὀρνιθίων.

Γ'.

Ἡ Χρυσοῦλα δὲν ἤργησε νὰ ἐννοήσῃ ὅτι μίαν μόνον μάνναν ἔχει ὁ ἄνθρωπος καὶ ὅταν τὴν χάσῃ δὲν ἀντικαθίσταται ὑπὸ ἄλλης γυναικός, πολὺ ἤττον ὑπ' ἐκείνης, ἣν ὁ πατὴρ ἐκλέγει πρὸς ἀντικατάστασιν αὐτῆς.

Ἡ κυρὰ Παναγιοῦ εἰσελθοῦσα ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ συζύγου ἀνέλαβε μετ' ὀλίγον τὴν κυριαρχίαν καὶ τοῦ οἴκου καὶ τοῦ συζύγου, διότι ἐκέκτητο δύο ἀναμφισβήτητα προσόντα ὑπεροχῆς ἐπὶ τοῦ ἀνδρός: ἀνάστημα ὑψηλότερον καὶ

φωνὴν ἰσχυροτέραν. Ὁ μπάρμπα Μῆτρος χωρὶς νὰ τὸ καταλάβῃ καλὰ καλὰ ὑπέκυψεν εἰς τὴν νέαν ἐξουσίαν καὶ ἡ Χρυσοῦλα ἐγένετο ὄχι ἡ κόρη,ἀλλ'ἡ δούλη τῆς δευτέρας της μάννας.

Ἐν τοῖς μικροῖς χωρίοις αἱ πλεῖσται κόραι ὡς καὶ τὰ ἄρρενα ἀπὸ τοῦ ὀγδόου μέχρι τοῦ δωδεκάτου ἔτους καὶ πλέον ζῶσι βίον νομάδων, διότι ἀποστέλλονται πρὸς φύλαξιν τῶν βοῶν καὶ τῶν αἰγοπροβάτων. Ὡς ἐφόδιον παραλαμβάνουσιν ἐν τῷ σάκκῳ, ὃν φέρουσι διαρκῶς ἀνηρτημένον ἀπὸ τοῦ ὤμου, ἄρτον ἀρκοῦντα ἐπὶ δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας,καὶ κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο οὐδὲ πλησιάζουσι κἂν εἰς τὸν πατρικὸν οἶκον. Ὅταν δ' ὁ ἄρτος ἐξαντληθῇ ἔρχονται πρὸς στιγμὴν, παραλαμβάνουσι νέον καὶ φεύγουσι πάλιν εἰς τοὺς ἀγροὺς καὶ εἰς τὰ δάση. Αἱ μᾶλλον προκομμέναι κόραι ἐν τῷ πλανητικῷ τούτῳ βίῳ περιφέρουσι μικράν τινα ἠλακάτην, ἐν ᾗ ἀτέχνως νήθουσι τολύπην μαλλίου, ἢ τεμάχιον χονδροῦ πανίου καὶ χρωματιστὰ νήματα, καὶ καθήμεναι κατὰ γῆς ἐνῷ τὰ ζῷα βόσκουσιν, ἀποπειρῶνται νὰ κεντήσωσι κοσμητικὰς λωρίδας διὰ τὰ ἐνδύματά των.

Ἀλλ'ὁ τραχὺς οὗτος καιμονήρης βίος δὲν στερεῖται θελγήτρου. Αἱ μικραὶ κορασίδες, αἵτινες ἐν ἀρχῇ ὁδηγοῦνται ὑπὸ τῶν γονέων δι' ἀπειλῶν πρὸς φύλαξιν τῶν ζώων καὶ κλαίουσι καὶ ὀδύρονται διότι φοβοῦνται τὴν ἐρημίαν, μετ'ὀλίγον ἐξοικειοῦνται ἐπὶ τοσοῦτον πρὸς τὴν ζωὴν τῶν δασῶν, ὥστε στενοχωροῦνται ἂν μείνωσιν ὀλίγον ἐν τῷ χωρίῳ. Ὅταν ὁ καιρὸς εἶνε καλὸς, ὅλην τὴν ἡμέραν διέρχονταί ἀφόβως διὰ τῶν ἀτραπῶν καὶ τῶν φαράγγων, τερετίζουσαι ἐνίοτε στίχους δημώδους ᾄσματος, λιθοβολοῦσαι τὰς ἀγρίας ἀπίους, ὅταν ἔχωσιν ἀώρους ἢ ὡρίμους καρπούς, κοιμώμεναι ὅπου ἂν τύχωσι τὴν μεσημβρίαν,παρὰ τοὺς ῥύακας ἢ ὑπὸ τὰς πεύκας.

Μόνον ὅταν ὁ ἥλιος δύσῃ, ὅταν τὰ δάση γίνωνται σκιερὰ ὡς μεγάλα σύννεφα, ὅταν ὁ νυκτοκόραξ ἀρχίσῃ νὰ πτερυγίζῃ, καὶ ὁ γκιώνης κράζῃ ἀπαρηγόρητος τὸν φονευθέντα ἀδελφόν του, τότε μόνον δειλία τις καταλαμβάνει τὰς ψυχὰς τῶν παιδίων. Ἐνθυμοῦνται τὰς διηγήσεις τῶν μεγάλων, τὰ παράδοξα ἐπεισόδια,ὅσα συνέβησαν εἰς αὐτοὺς ὅταν ἦσαν μικροὶ κ' ἐπήγαιναν κ'ἐκεῖνοι μὲ τὰ πράμματα. Ὁ μὲν εἶχεν ἰδῇ ἕνα θεόρατον Ἀράπη ἐξερχόμενον ἀπὸ τὴν *κουφάλα* γηραιοῦ πλατάνου, ἄλλος διερχόμενος διὰ τῆς θέσεως *Τουρκομνήματα* ἐτράπη εἰς φυγὴν διότι προσέκρουσεν εἰς τὸ σαρίκιον Τούρκου βρυκόλακος. Ἀλλ' ἐκεῖνο, ὅπερ ἐμποιεῖ τὰ μάλιστα τρόμον εἰς τοὺς ἁπλοϊκοὺς βοσκοὺς μικροὺς καὶ μεγάλους, εἶνε ἡ ἐμφάνισις *ἐξωτικοῦ*. Πολλάκις ἐνῷ καθεύδουσι περὶ μέσας νύκτας ἀκούουσι κρότον βημάτων καὶ κατρακύλισμα χαλίκων. Ἐν ἀρχῇ φοβοῦνται μήπως εἶνε ἀλώπηξ ἢ θώς, ἀλλ' οἱ κύνες δὲν ὑλακτοῦσιν, οὐδὲ τὰ πρόβατα ταράσσονται. Τότε ἀκούεται φωνή τις κλαυθμηρὰ ὡς βρέφους ἀλγοῦντος. Ἂν ῥίψῃ τις λίθους ἢ πυροβολήσῃ, ἡ φωνὴ χάνεται καὶ μετὰ μικρὸν ἐπαναλαμβάνεται πάλιν ἰσχυροτέρα. Οὐδέποτε ὅμως κατώρθωσε βοσκὸς νὰ φονεύσῃ τὸ ζῷον αὐτὸ τὸ ἔχον πόδας καὶ φωνὴν ἀλλ' οὐχὶ σῶμα.

Αἱ μικραὶ βοσκοποῦλαι καὶ οἱ μικροὶ βοσκοὶ συνενοοῦσι τὰ ποίμνια κατὰ τὰς θερινὰς νύκτας, ἀνάπτουσιν ἐνίοτε καὶ μικρὰς πυρὰς, καθήμενοι δὲ τριγύρω ὁμιλοῦσι περὶ τῶν ὑπερφυσικῶν τούτων πραγμάτων. Οὐχὶ σπανίως ὁ ἐλάχιστος κρότος, ἡ ἀσθενεστέρα ἀντήχησις ἀπὸ τοῦ δάσους προερχομένη, ἐνσπείρει τὴν φρίκην καὶ τὸν τρόμον εἰς τὰς παιδικὰς ψυχάς των, καὶ τότε κατακλινόμενοι κατὰ γῆς καὶ συνεσφιγμένοι οἱ μὲν ἐπὶ τῶν δὲ καλύπτουσι διὰ τῆς χειρὸς τὴν μορφήν, ἵν' ἀποφύγωσιν ἐνδεχομένην θεάν, καὶ ἀποκοιμῶνται μέχρι τοῦ ὄρθρου.

Ἐν ὅσῳ διῆγε τὴν ζωὴν ταύτην ἡ Χρυσοῦλα δὲν ὑφίστατο τὴν τυραννίαν τῆς μητρυιᾶς τόσῳ διηνεκῆ ὅσῳ κατόπιν. Ναὶ μὲν ὅταν ἤρχετο εἰς τὸν οἶκον διὰ νὰ πάρῃ *μπομπότα*, συχνότατα ἐπεζήτει λόγον ἐκείνη ἵνα τὴν ἐπιπλήξῃ, δὶς μάλιστα καὶ τὴν ἐρράπισε, διότι εἶχε σχίσῃ τὸ σιγγοῦνί της εἰς μίαν βάτον καὶ ἄλλοτε διότι εἶχε χάσῃ ἓν ἐρίφιον, καὶ πάντοτε τὴν ἐδέχετο ψυχρῶς καὶ ἔρριπτε τὰ ξηρότερα τεμάχια τοῦ ἄρτου εἰς τὸ *τράστο* της, ἀλλ' ὅταν μετ' ὀλίγον ἀπήρχετο εἰς τοὺς ἀγροὺς, ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ ἐλησμόνει ὅλα ταῦτα· ἐσυλλογίζετο δὲ κἄποτε ὅτι πιθανὸν νὰ ἔπταιε καὶ αὐτή. Ὅσον διὰ τὸν ξηρότατον ἄρτον οὐδὲ τὴν ἔμελλε κἂν· εἶχε τόσῳ καλὴν ὄρεξιν καὶ τόσῳ κοπτεροὺς ὀδόντας!

Ἀλλ' ὅταν ὁ πατήρ της ἐπώλησε τὰ τελευταῖά του αἰγοπρόβατα καὶ ἔδωκε τοὺς βόας του εἰς τὸν *γελάρην* τοῦ χωρίου νὰ τοὺς φυλάττῃ, αὕτη δὲ ἦλθε καὶ ἐγκατέστη πλέον ὁριστικῶς ἐν τῷ πατρικῷ οἴκῳ ἐν ἡλικίᾳ δεκατριῶν ἐτῶν, τότε ἤρχισε τὸ μαρτύριον.

Ἡ Χρυσοῦλα κατὰ τὴν ἰδέαν τῆς κυρᾶ Παναγιοῦς δὲν ἀπετέλει μέρος τῆς οἰκογενείας· «πολὺ ἦτον καὶ τὸ κομμάτι τοῦ ψωμιοῦ ποὺ τῆς ἔδιναν νὰ τρώγῃ καὶ ἡ *τσέργα* ποὺ τῆς ἄφιναν γιὰ νὰ κοιμᾶται ἐκεῖ μακρυὰ μακρυὰ 'ς τὴν ἄλλη ἄκρη τοῦ σπιτιοῦ. Καὶ ἔπρεπε νὰ δουλεύῃ, νὰ δουλεύῃ 'σὰν σκλάβα γιὰ νὰ ταῖς 'ξεπλερώνῃ ὅλαις αὐταῖς ταῖς χάρες». Ἡ μητρυιὰ προύχωρησεν ἔτι πλέον· ἡ Χρυσοῦλα ἔπρεπε νὰ ἔχῃ ξεχωριστὸ τὸ γαβάθι της καὶ τὸ σταμνί της. Καὶ μιαν ἡμέραν, διότι τὴν εἶδε νὰ πίνῃ νερὸν ἀπὸ τὸ ἰδικόν της σταμνίον, τὴν ἥρπασεν ἀπὸ τὰς πλεξίδας, συνέτριψε τὸ ἀγγεῖον κατὰ γῆς καὶ διεκήρυξεν ἐπισήμως ὅτι «τὰν συχαίνεται ἐπὶ τέλους καὶ νὰ τὸ μάθῃ μιὰ γιὰ πάντα». Ἄλλοτε πάλιν,ἐπειδὴ ὁ μικρὸς Σταυράκης ὁ υἱός της, εἵλκυεν ἀπὸ τῆς οὐρᾶς τὴν ὄνον καὶ ἡ Χρυσοῦλα τὸν ἐπέπληξε διὰ νὰ μὴ τὸν λακτίσῃ τὸ ζῶον, ἡ κυρὰ Παναγιοῦ ὕψωσε πέλεκυν ἀπειλοῦσα ὅτι «θὰ τὴν σκοτώσῃ καμμιὰ φορὰ, ἂν θέλῃ νὰ κάνῃ τὴ δασκάλα 'ς τὰ παιδιά της, καὶ νὰ φύγῃ μιὰν ὥρα ἀργότερα ἀπ' τὸ σπίτι». Καὶ ἀληθῶς τὴν ἐξεδίωξε καὶ τὴν ἀφῆκεν ἄνευ τροφῆς εἰς τὰ ἀλώνια μέχρι τῆς νυκτός.

Ἀλλοίμονον δὲ ἂν ἡ ταλαίπωρος κόρη ἐζήτει ποτὲ νὰ κεντήσῃ! Ἔπρεπε κρυφίως νὰ πράττῃ τοῦτο καὶ νὰ κρύπτῃ ἀσφαλῶς τὸ κέντημά της διὰ νὰ μὴ τὸ εὕρῃ ἡ μητρυιὰ καὶ τὸ κάμῃ πάλιν κομμάτια μὲ τὸ ψαλλίδι λέγουσα ὅτι «μ' αὐτὰ ξελογιάζονται τὰ κορίτσια καὶ δὲν ἔχουν ὄρεξι γιὰ δουλειά». Καὶ διὰ τοῦτο ἐνῷ αἱ ὁμήλικοι κόραι εἶχον σχεδὸν τὴν ἡμίσειαν προῖκά των ἡ Χρυσοῦλα μόλις εἶχεν ὑφάνῃ τρία ὑποκάμισα, δύο σιγγούνια καὶ μίαν ἐρυθρὰν ποδιάν, καὶ ἐνῷ ἄλλαι ἐπίσης πτωχαὶ εἶχον τόσα *ἄρματα*, αὐτὴ ἡ μοναχοκόρη τοῦ μπάρμπα Μήτρου δὲν εἶχεν οὔτε εἴκοσι παράδες 'ς τὸ γιουρντάνι της.

Ἀλλ' ἡ πατρικὴ στοργὴ τοῦ γέροντος πῶς δὲν ἀντετάσσετο πρὸς τὴν κακεντρέχειαν τῆς μητρυιᾶς; Ἡ Χρυσοῦλα δὶς καὶ τρὶς ἐν ἀρχῇ κατέφυγε πρὸς αὐτὸν ἀφηγουμένη τῆς μητρυιᾶς τὴν σκληρότητα, ἀλλ' ὁ γέρων τὴν ἐθώπευσε καὶ μειλιχίως τῇ ἀπεκρίθη:

— Αἴ τί νὰ γείνῃ, κόρη μου; πρέπει νὰ κάνουμε ὑπομονὴ καὶ οἱ δυό!

Ἔκτοτε δὲ πολλάκις παρέστη ἡ Χρυσοῦλα μάρτυς οἰκογενειακῶν σκηνῶν καὶ ἤκουσε τὴν μητρυιὰν ἀποκαλοῦσαν τὸν πατέρα της «κουτόν, ἀνόητον, ἀκαμάτη, μουφλούζη, παληόγερο»... Ἐκεῖνος δ'ἔκυπτεν ὑπομονητικῶς τὴν κεφαλὴν ὑπὸ τὸ ὑβρεολόγιον. Ὥστε ὁ πατὴρ ὄχι μόνον ἦτο ἀνίκανος νὰ τὴν προστατεύσῃ ἀπὸ τῆς μητρυιᾶς, ἀλλ' ὑπέκυπτε καὶ αὐτὸς εἰς ὁμοίαν τυραννίαν. Καὶ ἔλαβε λοιπὸν ἡ κόρη τὴν γενναίαν ἀπόφασιν νὰ μὴ προσθέτῃ εἰς τὴν δυστυχίαν αὐτοῦ νέον βάρος διὰ τῶν ἰδικῶν της ταλαιπωριῶν.

Φαίνεται ὅτι ἡ θεία πρόνοια προορίσασά τινα μεταξὺ τῶν ἀνθρωπίνων πλασμάτων εἰς τὴν δυστυχίαν, ἔσχε τοὐλάχιστον τὴν ἀγαθότητα νὰ προικίσῃ αὐτὰ καὶ δι' ἀναλόγου ὑπομονῆς. Ἡ Χρυσοῦλα ἦτο ἐκ τῶν πλασμάτων τούτων· εἰς τὴν κακίαν ἀντέτασσε καρτερίαν, ὑπομονὴν ἀνεξάντλητον. Καὶ ἴσως εἰς ἀμοιβὴν τῆς ἀγγελικῆς ταύτης ὑπομονῆς ἐν τῷ διηνεκεῖ μαρτυρίῳ, ὅπως ἐπὶ τῶν κεφαλῶν τῶν χριστιανῶν μαρτύρων ἐπεκάθητο περιλαμπὴς καὶ ἀκτινοβόλος στέφανος, ἐπὶ τῆς ξανθῆς κεφαλῆς τῆς χωρικῆς παρθένου ἡ φύσις ἀπέθετε τὸν εὐώδη στέφανον τῆς καλλονῆς.

Δ'.

Ἡ νεαρὰ χωρικὴ εἰσελθοῦσα εἰς τὸν πατρικὸν οἶκον ἀπέβαλε τὸ τετριμμένον κίτρινον μαντήλιον, δι' οὗ εἶχε κεκαλυμμένην τὴν κόμην, ἐξέπλεξε τὰς ξανθὰς χαλαρὰς πλεξίδας της, καὶ λαβοῦσα παλαιὸν κτένιον ἐλλιπὲς κατὰ τὸ τρίτον τῶν ὀδόντων καὶ μικρὸν κάτοπτρον, ὅπερ εἶχεν ἀγοράσῃ ἀπὸ τὸν πλανόδιον πραγματευτὴν ἀντὶ μιᾶς ὀκᾶς ἀραβοσίτου, ἐκαθέσθη ἐπὶ τοῦ κεχρισμένου δαπέδου καὶ ἀνυψώσασα ὀλίγον τὰ γόνατα καὶ ἀποθέσασα τὸ κάτοπτρον ἐπ' αὐτῶν οὕτως ὥστε νὰ κατοπτρίζηται ἡ μορφή της, ἤρχισε νὰ κτενίζηται. Ἡ δὲ μητρυιὰ ἐν τούτῳ τῷ μεταξὺ λικνίζουσα τὸ βρέφος ἐντὸς κακοτέχνου κοίλης σκαφίδος, ἥτις ἐπεῖχε τόπον λίκνου,προσεπάθει νὰ κατασιγάσῃ τοὺς κλαυθμοὺς αὐτοῦ διὰ μονοτόνου βαυκαλητικῆς μελῳδίας:

Ὁ ὕπνος τρέφει τὰ παιδιά, ὁ ἥλιος τὰ βλαστάρια,
Κ' ἐμένα τὸ παιδάκι μου τὸ τρέφουνε τὰ χάδια.

Διακόπτουσα δὲ πρὸς στιγμὴν τὸ ναννούρισμα,ἔρριπτε βλοσυρὰ βλέμματα πρὸς τὴν καλλωπιζομένην κόρην καὶ συνέσφιγγε τὰ χείλη, ἀνακινοῦσα ἅμα τὴν κεφαλὴν εἰς δήλωσιν οἰκτου μεμιγμένου μετ' ὀργῆς. Ὅταν δ' ἡ Χρυσοῦλα προσέδεσεν εἰς τὰς ἄκρας τῶν πλεξίδων της τεμάχιον ἐρυθρᾶς ταινίας καὶ ῥίψασα αὐτὰς πρὸς τὰ ὀπίσω ἐκάλυψε τὴν κεφαλὴν διὰ παλαιοῦ ἀλλὰ χαρίεντος κεκρυφάλου καὶ κατεβίβασεν ὀλίγας τρίχας ἔνθεν καὶ ἔνθεν ἐπὶ τῶν κροτάφων ἵνα σχηματίσῃ φιλαρέσκως τὰ *τζουλούφια* της κατὰ τὸν ἀγροτικὸν συρμόν, ἡ μητρυιὰ δὲν ἠδυνήθη πλέον νὰ καταστείλῃ τὸν θυμὸν καὶ ἐμπαικτικῶς μειδιάσασα ἀνεφώνησεν:

— Οὔ! τώρα δὰ μοῦγεινες σωστὴ πεντάμορφη, τύφλα νἄχ' ἡ Ἡλιογέννητη...

— Δὲν συγυρίζομαι γιὰ νὰ γείνω πεντάμορφη, ἀπεκρίνατο μετὰ πραότητος ἡ Χρυσοῦλα, μὰ δὲν 'μπορῶ καὶ νὰ γυρνῶ 'σὰν κατσιβέλλα 'ς τὸ χωριὸ ἡ'μέρα ποὺ εἶνε σήμερα.

— Καὶ τάχα 'σὰν δὲν συγυρισθῆς ἐσὺ θὰ ξεπέσῃ βλέπεις τόνομα τοῦ Καστριοῦ μας,σκορδοκαίλα θὰ τῶχουν οἱ χωριανοί μας, ἂν δὲν βάνῃς σήμερα τὰ κυριακάτικά σου. Ἀμ' δὲν πᾶς νά μου χαθῆς ξεμυαλισμένη! Δὲν λὲς πῶς σοῦ 'μυρίστηκε χορὸς πάλι, μόνο θὲς νὰ κρυφτῆς 'πίσω ἀπ' τὸ δαχτύλι σου;

Ἡ Χρυσοῦλα δὲν ἀπελογεῖτο εἰς τὰς κατηγορίας ταύτας καὶ ἡ μητρυιὰ ὠργίζετο πλειότερον ἐκ τῆς σιωπῆς αὐτῆς.

— Αἴ! δὲν ἀποκρίνεσαι, ἀρή, ποὺ μοῦ κάνεις ἐδῶ καὶ κάμποσο καιρὸ τὴν ὅσια Μαρία, ξελογιασμένη! Ἢ θαρρεῖς πῶς δὲν σὲ καταλαβαίνω τάχα καὶ μὲ παιζογελᾷς. Σοῦ περνᾷ ἀπ' τὸν νοῦ πῶς μὲ τὰ τζουλούφια σου καὶ μὲ

τῆς κορδέλλαις σου θὰ κάνῃς κανένα νὰ σ'ἀγαπήσῃ καὶ νὰ σὲ πάρῃ. Αἴ, καὶ νὰ ἰδοῦμε ποιὸς θἆν'ὁ καλότυχος ποὺ θὰ ζευγαρώσῃ μ'ἕνα τέτοιο κελεπίρι!..

Ἡ ἀτυχὴς κόρη εἶχεν ἐνδυθῆ τὸ κεντημένον της σιγγοῦνι καὶ ἐζώννυτο τὸ κόκκινον ζωνάρι της σιωπηλὴ καὶ κατηφής. Ἀλλ' ἡ μητρυιὰ δὲν εἶχεν εὐχαριστηθῆ ἀκόμη ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος τῶν σκληρῶν λόγων της:

— Τί κακὰ πῶκαν' ἡ μάννα σου καὶ 'πέθανε, δὲν ἔζησε νὰ χαρῇ τὴν κόρη της... Θὰ 'ταιριάζατε καὶ 'ς τὴ γνῶσι...

Ἡ Χρυσοῦλα δὲν ἠδυνήθη ν' ἀνθέξῃ ἐπὶ πλέον. Ὅταν ἤκουσεν ὑβριζομένην τὴν μνήμην τῆς μητρός της, συνέπλεξεν ἱκετευτικῶς τὰς χεῖρας, καὶ ἐνῷ τὰ δάκρυα ἐκυλίοντο ἐπὶ τῶν παρειῶν της ἐψιθύρισεν:

— Ἐμένα ναί, ὅ,τι θές... Μὰ ὄχι τὴ μάννα μου, ὄχι τὴ μάννα μου!

Ἀπαισία λάμψις κακεντρεχείας ἐπεχύθη ἐπὶ τῆς μορφῆς τῆς μητρυιᾶς. Τὴν ἔκαμε κ' ἔκλαυσεν!.. ἀ! τὴν ἔκαμε κ'ἔκλαυσεν!—αὐτὸς ἦτο ὁ σκοπός της. Ἔπειτα εἶχεν ἐφεύρῃ νέον ὅπλον, ἵνα πληγώνῃ τὴν καρδίαν τῆς προγονῆς: νὰ ὑβρίζῃ τὴν μνήμην τῆς μητρός της. Δι' ὃ εἰς ἀπάντησιν προσέθηκε:

— Κατὰ τὸ μαστρογιάννη καὶ τὰ κοπέλλια του. Κατὰ τὴν μάννα κ' ἡ κόρη... Καὶ πολλὰ λένε 'ς τὸ χωριὸ γιὰ τὴν μακαρίτισσα...

Ἡ Χρυσοῦλα πεπνιγμένη ἐκ τῶν λυγμῶν ἔφυγε μακρὰν τοῦ οἴκου πρὶν ἡ μητρυιὰ τελειώσῃ τοὺς ἀσεβεῖς τούτους λόγους.

Ἀπὸ τῶν ἀλωνίων—ἅτινα ἐπέχουσιν ἕνεκα τῆς ὁμαλότητος τοῦ ἐδάφους τόπον πλατείας ἐν τοῖς χωρίοις—ἠκούοντο γλυκεῖς ἦχοι φλογέρας καὶ δοῦποι τυμπάνου. Ἡ λειτουργία εἶχεν ἤδη τελειώσῃ, οἱ δὲ νέοι χωρικοὶ καὶ αἱ *λυγεραὶ* συνηθροίσθησαν ἐκεῖ καὶ ἐχόρευον ἐπὶ τῇ ἑορτῇ. Ἀλλ' ἡ ὀρφανὴ δὲν ἐβάδισε πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῶν ἀλωνίων, ἐτράπη πλαγίως πρὸς τὸν ναΐσκον τῆς Παναγιᾶς. Ἡ θύρα τοῦ ναοῦ ἦτο κλειστή· ἡ Χρυσοῦλα ὤθησεν ἐλαφρῶς αὐτὴν καὶ εἰσῆλθεν ἀκροποδητὶ βαδίζουσα, ὅπως εἰσέρχεται πᾶς τις ἐντὸς παρεκκλησίου ὡς φοβούμενος μήπως ταράξῃ τὴν ἁγίαν σιωπὴν ἥτις βασιλεύει ἐκεῖ. Ἠσπάσθη εὐλαβῶς τὰς εἰκόνας, εἶτα δὲ καταθέσασα ἓν πεντάλεπτον ἐντὸς τοῦ δίσκου ἔλαβε μικρὰν κιτρίνην λαμπάδα, ἤναψεν αὐτήν, καὶ διὰ τῆς παλάμης προφυλάττουσα τὸ φῶς ἵνα μὴ σβεσθῇ, ἐξῆλθε πάλιν τοῦ ναοῦ.

Ποῦ λοιπὸν ἐπήγαινε τὴν ἀνημμένην λαμπάδα;

Ἐν τοῖς χωρίοις οἱ νεκροὶ θάπτονται πλησίον τῆς ἐκκλησίας, οἱ δὲ περὶξ τῆς Παναγιᾶς πεπηγμένοι σταυροί, καὶ τὰ χιαστῶς ἐξέχοντα ξύλα καὶ συντετριμμέναι τινὲς λάγηνοι τῇδε κακεῖσε ἐσκορπισμέναι ἐμαρτύρουν ὅτι ἐκεῖ ἦτο τὸ νεκροταφεῖον τῶν Καστριωτῶν. Πλησίον μικροῦ σταυροῦ ἀτέχνως κατεσκευασμένου ἐκ δύο δεδεμένων κλάδων ἀγριελαίας ἡ Χρυσοῦλα ἔκυψε κατὰ γῆς καὶ ἐπεκόλλησε τὸ κηρίον ἐν μέσῳ δύο λίθων· ἐξαγαγοῦσα δ'ἀπὸ τοῦ κόλπου τεμάχια λιβάνου ἔθηκεν αὐτὰ ἐντὸς συντρίμματος κεραμου καὶ ἔκαιε ταῦτα διὰ ξυλαρίων, ἅτινα ἀπηνθράκου ἐν τῇ λαμπάδι. Εἶτα δὲ γονυπετήσασα κατὰ γῆς καὶ κλίνασα πρὸς τὸν σταυρὸν τὴν κεφαλὴν ἡ νεκρὰ χωρικὴ ἔμεινε σιγηλὴ καὶ ἀκίνητος.

Οἱ ἦχοι τῆς φλογέρας γλυκεῖς ἠκούοντο ἀπὸ τῶν ἀλωνίων καὶ τὸ μύρον τοῦ λιβάνου ἐπλήρου εὐωδίας τὸν ἀέρα.—Ἀλλὰ πολὺ γλυκυτέρα τῶν μελῳδικῶν ἤχων, πολὺ ἁγιωτέρα τοῦ καιομένου θυμιάματος ἀνήρχετο πρὸς τὸν οὐρανὸν ἡ ἄφωνος προσευχὴ τῆς ὀρφανῆς ἐπὶ τοῦ τάφου τῆς μητρός της.

. . . . . .

Ὅταν μετ' ὀλίγον ἡ Χρυσοῦλα ἦλθεν εἰς τὰ ἀλώνια διὰ νὰ εὕρῃ τὰς φίλας της, δὲν ἦτο πλέον οὔτε κατηφὴς οὔτε θλιβερὰ ἡ μορφὴ αὐτῆς. Ἐχόρευσεν, ἐγέλασεν ὅπως πάντοτε, καὶ ὅλοι οἱ *λεβέντηδες* τοῦ χωρίου ὡμολόγουν κρυφομιλοῦντες μεταξύ των, ὅτι ἡ «Χρυσοῦλα τοῦ μπάρμπα Μήτρου εἶνε ἡ πρώτη λυγερὴ τοῦ Καστριοῦ, μόνον 'ποὺ εἶνε φτωχοῦλα καὶ δυστυχισμένη μ' αὐτὴν τὴν στρίγγλα τὴν μητρυιά της».

Ε.'

Εἶχεν ἤδη νυκτώσῃ πρὸ πολλοῦ. Σιγὴ καὶ σκότος ἐκάλυπτε τὸ χωρίον· καὶ μόνον τὰ φύλλα τῶν πελωρίων πτελεῶν αὐτοῦ ὑπέτριζον φρικιῶντα εἰς τὴν πνοὴν τοῦ ἀπογείου ἀνέμου τῆς νυκτός. Αἱ οἰκίαι ἦσαν πᾶσαι κλεισταὶ ἐκτὸς τῆς τοῦ μπάρμπα Μήτρου, ἥτις διὰ τῆς ὀλίγον ἀνοικτῆς θύρας διαγράφουσα γραμμὴν φωτεινὴν ἐν τῷ σκότει ἐμαρτύρει ὅτι ὁ οἰκοδεσπότης δὲν εἶχεν ἔτι ἐπανέλθη ἐκ τῆς κωμοπόλεως.

Πλησίον τῆς ἑστίας, ἐν ᾗ ἐκαίοντο κωνοφόροι κλάδοι πευκῶν ἀναδιδοντες ζωηρὰν καὶ ἐρυθρωπὴν λάμψιν, ἐκάθητο μικρὸν πρὸς τὰ ὀπίσω κλίνουσα ἡ Χρυσοῦλα περιβεβλημένη πάλιν τὸ καθημερινὸν ἔνδυμα· προσεπάθει δὲ εἰς μάτην νὰ διακόψῃ χρωματιστά τινα μαλλία τοῦ κεντήματος συνδεδεμένα διὰ πολυτρόπων κόμβων. Ἡ μητρυιά, ἥτις δὲν ἐννόει νὰ χάνῃ τὸν ὕπνον της ἄδικα, εἶχεν ἤδη κατακλιθῆ ἐνδεδυμένη—ὅπως κοιμῶνται πάντες ἐν τοῖς χωρίοις—καὶ καλυφθεῖσα μέχρι τῶν παρειῶν διὰ χονδροῦ μαλλίνου σκεπάσματος, κατέλειπε μόνον ἐν ὑπαίθρῳ τὴν ῥῖνα δι' ἧς ηὔλει ῥογχαλητικήν τινα ᾠδήν. Ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῆς μητρὸς ἐκοιμῶντο ὁ Σταυράκης κατὰ γῆς, κρατῶν ἐν τῇ

ἀγκάλῃ τὴν ψωριῶσαν γαλῆν, καὶ τὸ νήπιον ἐν τῷ λίκνῳ.

Ἡ Χρυσοῦλα ἀπελπισθεῖσα ἐκ τῆς ἐπιμονῆς τῶν μαλλίων, ἀπέρριψεν αὐτὰ ὀργίλως, ἀνεζωπύρησε τὴν πυρὰν καὶ διανοίξασα ἐλαφρῶς τὴν θύραν ἐνέτεινε τὴν ὅρασιν καὶ τὴν ἀκοήν. Ἀλλ' οὐδ' ἔβλεπε οὐδ' ἤκουε τι προδίδον προσέγγισιν ἀνθρώπου.

— Παράξενον, ἐσυλλογίσθη, πῶς ἄργησε τόσο ὁ πατέρας· νἆνε γιὰ καλὸ ἢ γιὰ κακό;

Σχεδὸν αὐτοστιγμεὶ ἠκούσθη πέραν ἀπὸ τῶν ἀλωνίων ἐλαφρὸς ποδοβολητός, ὑλακαὶ κυνῶν καὶ ὀγκηθμὸς ὄνου. Ἀλλὰ συγχρόνως ἀπὸ τῆς καρυᾶς, ἥτις ὠρθοῦτο ὑπὲρ τὴν στέγην τοῦ οἴκου ἐξέφυγε θλιβερὰ, σπαρακτικὴ φωνὴ γλαυκός.

Ἡ Χρυσοῦλα ἐφρικίασε:

— Κάτι κακὸ θὰ μᾶς ἔρθῃ 'στὸ σπίτι! ἐψιθύρισεν.

Μετ'ὀλίγον ὁ μπάρμπα Μῆτρος κατήρχετο τῆς ὄνου πρὸ τῆς θύρας τοῦ οἴκου. Ἀλλ' ἡ Χρυσοῦλα ἐκ πρώτης ὄψεως ἐννόησεν ὅτι ὁ πατὴρ δὲν ἔφερε καλὰς εἰδήσεις· οὐδέποτε εἶχεν ἰδῆ τὴν μορφὴν αὐτοῦ τόσῳ σκυθρωπήν. Τὸν ἠρώτησε χαμηλῇ τῇ φωνῇ ἂν θέλῃ νὰ φάγῃ ὀλίγην *μπομπόταν* ζεστὴν καὶ κυάμους μετ' ὄζους καὶ ὀριγάνου· διότι ἡ ἡμέρα ἦν νηστήσιμος. Ἀλλ' ἐκεῖνος ἀνένευσε μόνον τὴν κεφαλὴν σχεδὸν μετ' ἀποστροφῆς καὶ κινούμενος ὅσον ἠδύνατο ἐλαφρότερον, ἵνα μὴ ἐξυπνήσῃ τοὺς ὑπνώττοντας, κατεκλίθη ἀφοῦ ἐκαλύφθη διὰ τῆς κάπας του. Ἡ δὲ κόρη, μὴ τολμῶσα νὰ τὸν ἐρωτήσῃ περὶ τοῦ ἀποτελέσματος τῆς μετὰ τοῦ κ. Ἐπιμενίδου συνεντεύξεως, ἐσκέπασε τὴν πυρὰν διὰ τέφρας καὶ κατεκλίθη καὶ αὐτὴ μακρὰν τῶν λοιπῶν, εἰς τὴν ἄλλην ἄκραν τοῦ οἴκου, ὅπως τὴν εἶχε προστάξῃ ἡ μητρυιά της. Ἐπὶ πολὺ προσεπάθησε νὰ κλείσῃ τὰ βλέφαρα, ἀλλὰ πρωτοφανὴς ἀγρυπνία τὴν εἶχε καταλάβῃ τὴν νύκτα ἐκείνην· ἤκουε δὲ καὶ τὸν πατέρα της ἀνακινούμενον συνεχῶς καὶ γογγύζοντα, ὡς νὰ ἠγρύπνει καὶ αὐτός. Τέλος ὅμως ὁ ὕπνος ἐκάλυψε διὰ τῆς μελανῆς σκιᾶς του τοὺς δύο ἀγρυπνοῦντας καὶ ὅταν *τάστέρια ἐσημάδευαν μεσάνυχτα* ὅλοι ἐκοιμῶντο ὑπὸ τὴν στέγην τοῦ μπάρμπα Μήτρου.

Ἀλλὰ πρὶν φέξῃ ἀκόμη, μὲ τὸ πρῶτον γλυκοχάραγμα τῆς ἀνατολῆς, ὅλον τὸ χωρίον ἦτο ἐπὶ ποδός. Ἀνθρώπιναι φωναί, βελάσματα προβάτων, κραυγαὶ πετεινῶν, μηκυθμοὶ βοῶν, ὑλακαὶ κυνῶν, ποιμνίων κωδωνίσματα, ὅλα ταῦτα συνενούμενα εἰς παράτονον, οὕτως εἰπεῖν, ἁρμονίαν ἐχαιρέτιζον τὴν ἐπάνοδον τῆς ἡμέρας. Οὐδὲν ὡραιότερον, οὐδὲν γραφικώτερον ἀφυπνιζομένου χωρίου!..

Μόνον ὅταν ἡ Χρυσοῦλα ἐξεπλήρωσε τὰς οἰκιακὰς ἐργασίας τῆς πρωΐας καὶ παραλαβοῦσα ἐνδύματά τινα μετέβη εἰς τὴν βρύσιν διὰ νὰ τὰ πλύνῃ, ὁ μπάρμπα-Μῆτρος εἶπε πρὸς τὴν γυναῖκά του, ἥτις ἐπνίγετο ὑπὸ περιεργίας ἵνα μάθῃ «πῶς τὰ κατάφερε μὲ τάφεντικό ὁ κουτούλιακας ὁ ἄντρας της»:

— Ἔλα κάτσε τώρα ποῦμαστε μονάχοι νὰ σ' τὰ 'στορήσω, γυναῖκα.

—Ἀφοῦ μ' ἔσκασες ἀπ' τὸ πρωὶ μὲ τὴ βουβαμάρα σου!..

— Θὲ νὰ ἰδῇς πῶς δὲν ἔπρεπε νἆν' ἡ Χρυσοῦλα 'μπροστά.

— Ἐκεῖνο τὸ χαζό;.. Πάει 'ς τἀνάθεμα τώρα!.. Αἴ, τὸ λοιπὸν τὰ 'βόλεψες, ἢ θὰ ξεχειμωνιάσουμε 'ς τὸ βουνὸ, φκιάνοντας μπουρέκια ἀπὸ χιόνι;..

— Μὲ τῆς πολλαὶς παρακάλεσες, ἐμαλάκωσα τάφεντικοῦ τὴν καρδιὰ καὶ μοῦ κάνει λέει τὸ χατῆρι νὰ μ' ἀφίσῃ καὶ τούτη τὴ χρονιὰ κι' ὡς τοῦ χρόνου πάλι ἔχει ὁ Θεός. Μὰ γι' αὐτὴ τὴ χάρι τάφεντικὸ ζητάει μιὰν ἄλλη χάρι κι' αὐτῶνε ποὺ μὲ βάνει 'γὲ συλλογή;

— Καὶ'σὰν τί ζητάει;.. γιὰ τὸ χρέος; Δὲν 'ξέρει πῶς δὲν ἔχουμε τώρα τὴ δύναμι;

— Γιὰ τὸ χρέος — καὶ ἴσα, ἴσα ποὺ δὲν 'μποροῦμε νὰ τὸ ξεπλερώσουμε, νὰ τὸ κλείσουμε, λέει, μὲ ἄλλον τρόπο;

— Μὲ τί τρόπο;

— Νὰ τοῦ δώσουμε κοπέλλι 'ς τὸ σπίτι του 'ς τὴ Χαλκίδα, δοῦλα μαθὲς τὴ Χρυσοῦλα.

Οἱ μαῦροι ὀφθαλμοὶ τῆς μητρυιᾶς ἤστραψαν ἐκ χαρᾶς. Νὰ λείψῃ ἡ Χρυσοῦλα ἀπὸ τὸ σπίτι! οὔτε τὸ ἐπρόσμενε κἄν, ἐκτὸς μόνον ἂν τὴν ὑπάνδρευον, καὶ ἦτο ἀσύμφορον καὶ δυσκολώτατον πάλιν αὐτό, διότι ἔπρεπε νὰ τῆς κάμουν προικιὰ καὶ τὰ προικιὰ θέλουν χρήματα. — Ναὶ μὲν ἅμα λείψῃ ἡ προγονὴ θὰ ἔχῃ ἐπάνω της αὐτὴ ὅλαις ταὶς δουλειαὶς τοῦ σπιτιοῦ, ἀλλὰ θὰ φύγῃ πρῶτα πρῶτα ἕνα στόμα ποὺ τρώει χαράμι τὸ ψωμὶ τῶν παιδιῶν της, ἔπειτα θὰ ἐλαφρώσῃ ἀπὸ τὸ χρέος ποὺ μιὰ 'μέρα θὰ βαρύνῃ αὐτὴ καὶ τὰ παιδιά της. Καλὲ, τί; τὸ συλλογίζεται κιόλα;.. ἡ Χρυσοῦλα πρέπει νὰ πάῃ 'ς τοῦ ἀφεντικοῦ!

Ὅλη αὕτη ἡ ἄλυσις τῶν σκέψεων ἐν ᾗ περιεσφίγγετο ὡς θῦμα ἡ ἀτυχὴς ὀρφανὴ, περιειλίχθη αὐτοστιγμεὶ ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ τῆς μητρυιᾶς. Ὅθεν ἠρώτησε ξηρῶς τὸν σύζυγόν της:

— Καὶ τί τἀποκρίθηκες;

— Ἐκεῖνο ποὺ θἀποκρίνουνταν κάθε πατέρας 'ς τὸν τόπο μου· πῶς ἡ Χρυσοῦλα εἶνε μαθημένη 'ς τὴ ζωὴ τοῦ χωριοῦ καὶ δὲ δύνεται νὰ κάνῃ 'γὲ πολιτεία, ἔπειτα πῶς δὲν θὰ 'μπορῇ μιὰ χοντρομαθημένη χωριάτισσα ναύχαριστήσῃ τὸ 'ξευγενισμένο σπιτικὸ τἀφεντικοῦ, τέλος πῶς κ' ἐμᾶς θὰ μᾶς ἔρθῃ πολὺ ζόρι νὰ λείψῃ τὸ κορίτσι ἀπ' τῆς δουλειαίς μας.

— Πού θὰ 'πῇ τἀρνήθηκες, αἴ ;

— Ἀπάνω κάτω . . . Ἐστὰ 'στερνὰ τοῦπα πῶς θὰ τοῦ πάω ἀπόκρισι 'ς ἐ κἄνα δυὸ 'μέραις

— Νὰ σοῦ 'πῶ ἐγὼ τὴν ἀπόκρισι;

— Ἄϊ !

— Μεθαύριο ἔχουμε κυριακή· νὰ πάρῃς πρωΐ-πρωΐ τὴ Χρυσοῦλα καὶ νὰ τοῦ τὴν 'πᾷς.

— Ἔλα 'ς τὰ λογικά σου, γυναῖκα ! Ἡ Χρυσοῦλα δοῦλα 'ς ἐ πολιτεία, δυὸ 'μέραις μακρυὰ ἀπὸ 'δῶ ; Ἀμ' δὲ λὲς πού θὲς νὰ μοῦ διώξῃς τὸ κορίτσι ὅπως ὅπως καὶ δὲν σὲ 'ννοιάζει γι' ἄλλο περὶ γιὰ δαῦτο ; . . .

— Ὄχι , νὰ μᾶς διώξῃ τἀφεντικὸ ἀπ' τὸ σπίτι μέσ' 'ς τὸ χειμῶνα γιὰ νὰ μᾶς κοκκαλιάσῃ ὁ βοριᾶς, αἴ ; Τί θὰ πάθῃ τάχα ἡ Χρυσοῦλα ἂν πάῃ δοῦλα ; Τἄλλα κορίτσια πού ξενοδουλεύουνε δὲν ἔχουν ψυχὴ αἴ ; Θἄχῃ τὸ καλὸ φαί της, θἄχῃ τὰ ροῦχα της. . . Ἀλλοΐ 'ς ἐμᾶς πού θὰ ψοφήσουμε 'ς αὐτὸ τὸ παληοχάλασμα ἐδῶ ! Κι' ἀπὲ δὲ λογαριάζῃς καὶ τὸ χρέος ; Πῶς θὰ τὸ 'ξεπληρώσῃς· δὲ μοῦ λές ; Μὲ τὴ δουλειά σου ; Σὲ 'πῆραν, βλέπεις, τὰ νειᾶτα, παληοσακάτη ! . . . Ἐσύ, ἀρὲ, δὲν εἶσαι ἄξιος νὰ θρέψῃς τὴ φαμίλια σου καὶ θὰ βγάνῃς χρέος ; Νὰ σ' τὰ 'πῶ ἐγὼ πῶς θὰ τελειώσουν ἡ δουλειαίς σου . Ὡς τὸ τέλος θὰ βαρεεστήσῃ τἀφεντικὸ καὶ θὰ σοῦ πουλήσῃ τὰ βώδια. . . Κ' ὕστερα σύρε νὰ γείνῃς κλέφτης 'ς τ' Ἄγραφα, κι' ἀγροφύλακας 'ς τὸ Μωριᾶ . . . Κοντολογῆς ἡ Χρυσοῦλα τὴν κυριακὴ θὰ πάῃ 'ς τἀφεντικοῦ.

Διὰ τὸν δυστυχῆ Μῆτρον οἱ λόγοι τῆς συζύγου ἦσαν ὡς τὰ ἰσχυρὰ ἐκεῖνα φάρμακα τῆς μαγγανείας, ἅτινα ἐκνευρίζουσι τὸ σῶμα καὶ παραλύουσι τὸν νοῦν. Μετά τινας ἀντιρρήσεις κλαίων σχεδὸν ὑπέκυψεν εἰς τὴν θέλησιν τῆς μητρυιᾶς καὶ ἡ ἀπόφασις τῆς ἐξορίας ἐξεδόθη σύντομος καὶ ὁριστική :

Ἡ Χρυσοῦλα τὴν κυριακὴν πρωΐ-πρωΐ θὰ ὑπάγῃ ὑπηρέτρια εἰς τὸν οἶκον τοῦ κ. Ἐπιμενίδου.

ϛ'.

Ἡ μητρυιὰ ἀνήγγειλε μετ' ὀλίγον ξηρῶς καὶ ἄνευ προλόγου εἰς τὴν προγονήν της ὅτι μετὰ δύο ἡμέρας θὰ φύγῃ ἀπὸ τὸ χωρίον καὶ ἂς τὸ μάθῃ διὰ νὰ ἑτοιμασθῇ.

Ἕκαστος ἐννοεῖ τὴν θέσιν τῆς Χρυσούλας εἰς τὸ ἀνέλπιστον τοῦτο ἄκουσμα. Ἐν ἀρχῇ ἔμεινεν ἄναυδος, ὠχρίασεν, ἐπλάνησε κύκλῳ τὰ βλέμματα, ἔτεινε τοὺς βραχίονας ἵνα κρατηθῇ ἀπὸ τοῦ τοίχου. Ἔπειτα ἀνελύθη εἰς δάκρυα, ἐγονυπέτησε πρὸ τῆς μητρυιᾶς, ἐνηγκαλίσθη τὰ γόνατα αὐτῆς, ἱκέτευσεν ἐξορκίζουσα εἰς τὴν ζωὴν τῶν μικρῶν ἀδελφῶν της, νὰ μὴ τὴν ἐκδιώξωσιν ἀπὸ τοῦ πατρικοῦ οἴκου: «Ἂν τοὺς δίνῃ βάρος, 'μπορεῖ καὶ νὰ κοιμᾶται ἔξω 'ς τὴν ἀχυροκαλύβα, ἢ μαζὶ μετὰ βώδια· ἂν δὲν θέλουν νὰ τοὺς τρώῃ τὸ ψωμὶ 'μπορεῖ νὰ ξενοδουλεύῃ 'ς τὸ χωριό, νὰ ὑφαίνῃ 'ς τὸν ἀργαλειὸ ξένα πανιά· μὰ νὰ μὴν τὴν διώξουν, νὰ μὴν τὴν στείλουν μόνη κ' ἔρημη 'ς τὰ ξένα!»...

Εἰς μάτην ! Ὁ πατὴρ ἠρκεῖτο θρηνῶν τὴν τύχην τῆς κόρης καὶ ἡ ἄσπλαγχνος μητρυιὰ ἀποφεύγουσα τὰς θωπείας τῆς προγονῆς ἔμενεν ἄκαμπτος—ἂν ὄχι εὐχαριστημένη.

Ἡ λύπη κορυφουμένη φθάνει εὐτυχῶς εἰς εἶδός τι ἠλιθιότητος, ἥτις ὁμοιάζει πρὸς γενναίαν ἀπόφασιν. Ἡ Χρυσοῦλα ἰδοῦσα τὸ ἀνωφελὲς τῶν ἱκεσιῶν, ἐσφόγγισε τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἀφῃρημένη ἔλαβε τὰς λαγήνους, ἵνα τὰς πληρώσῃ ὕδατος, ἐνῷ ἦσαν ἀμφότεραι πλήρεις.

— Αὐτὸ λοιπὸν μοῦ 'μηνοῦσ' ἡ κουκουβάγια χθὲς τὴν νύκτα ἀπ' τὴν καρυά ! ἐψιθύριζεν ὡς ἐν ὕπνῳ παραλαλοῦσα ἡ πάλαινα ὀρφανή. Εἶτα δὲ προσέθετε πάλιν :

— Ἀφοῦ ἔτσι τῷχε ἡ μοίρα μου γραφτό !..

Ὅλον τὸ χωρίον ἐλυπήθη, ὅτε διεδόθη ἀπὸ στόματος εἰς στόμα ἡ προσεχὴς ἀναχώρησις τῆς Χρυσούλας, καὶ πάντες ἐμάντευον ὅτι ἐν σκληρᾷ ταύτῃ ἀποφάσει ὁ μᾶλλον παντὸς ἄλλου ἀπωθῶν τὴν κόρην ἦτο ὁ δάκτυλος τῆς μητρυιᾶς. Καλαί τινες γειτόνισσαι μάλιστα ἐτόλμησαν νὰ εἴπωσι πρὸς τὴν κυρὰ Παναγιοῦ ὅτι δὲν εἶνε σωστὸν νὰ στείλῃ τὸ κορίτσι εἰς τόπον ξένον καὶ εἰς τὰ ξένα χέρια, χωρὶς νὰ ἔχῃ κανένα νὰ τὴν προστατεύῃ ἐκεῖ, ἀλλ' ἡ μητρυιὰ ἀπεκρίθη ξηρὰ ξηρὰ νὰ μὴ φυτρώνουν ἐκεῖ ποὺ δὲν τῆς σπέρνει κανείς, καὶ νὰ μὴν βάνουν λόγια 'ς ἐ ξένα σπιτικά.

Ἡ Χρυσοῦλα διετέλει εἰς τὴν αὐτὴν κατάστασιν τῆς ἠλιθιότητος μέχρι τῆς ὥρας, καθ' ἣν ὁ πατὴρ εἶπε πρὸς αὐτὴν ὅτι εἶνε καιρὸς νὰναχωρήσωσιν. Ὅλοι οἱ χωρικοὶ εἶχον συναθροισθῇ περὶ τὸν οἶκον τοῦ μπάρμπα Μήτρου, ἵν' ἀποχαιρετίσωσι τὴν ἀναχωροῦσαν. Οἱ ἄνδρες ἵσταντο τεθλιμμένοι, αἱ γυναῖκες πᾶσαι ἐδάκρυον καὶ ἡ μητρυιὰ ἐπειδὴ ἦτο κόσμος ἐμπρὸς ἐνόμιζε καλὸν νὰ ἐκβάλλῃ ἐνίοτε γρυλλισμοὺς πόνου καὶ νὰ σφογγίζῃ τοὺς στεγνοὺς ὀφθαλμούς της.

Τότε συνῆλθεν ἡ Χρυσοῦλα, τότε ἀνεμέτρησεν ὅλον τὸ μέγεθος τῆς δυστυχίας της· καὶ ὅταν εἶδε κύκλῳ τὰς περιλύπους μορφὰς τῶν συγχωρικῶν της, τὰ δάκρυα τῶν ὁμηλίκων της, ὅλους ἐκείνους τοὺς ἀγαπητοὺς ἀνθρώπους, τοὺς ὁποίους ἴσως δὲν θὰ ἐπανέβλεπε πλέον, ἐρρίφθη εἰς τὴν ἀγκάλην τῆς Μαρῶς τῆς καλλιτέρας φίλης της καὶ ἔμεινε κλαίουσα ἐπὶ μακρόν. Ἔπειτα ἐφίλησεν ὅλας τὰς χωρικάς, ἡσπάσθη τὴν δεξιὰν τῶν γερόντων, ἔτεινε τὴν χεῖρα πρὸς τοὺς νέους, διέφυγε τὰ μέχρι πνιγμοῦ ἐναγκαλίσματα τῆς μητρυιᾶς, καὶ ἐπιβαίνουσα τοῦ ὄνου, ὃν παρεχώρησεν ἀγαθὸς γείτων, ἠκολούθησε τὸν πατέρα της, ὅστις ἀπήρχετο ἤδη βραδέως ἀποφεύγων τὸ σπαρακτικὸν θέαμα τοῦ ἀποχωρισμοῦ.

Καὶ ἐνῷ ἔφευγεν ἡ ἄτυχὴς κόρη, στρέφουσα πρὸς τὰ ὀπίσω τὴν κεφαλὴν ἀπέστελλεν ἐν μέσῳ τῶν δακρύων της βεβιασμένα μειδιάματα πρὸς τοὺς χωρικούς, οἵτινες τὴν προέπεμπον διὰ τοῦ βλέμματος. Ὅτε δ' ἔκαμπτε τὴν ὁδὸν πέραν τῶν ἀλωνίων, ἡ *Κοκκίνα*, ἡ φιλτάτη ἀγελὰς τῆς Χρυσούλας, βόσκουσα ἐκεῖ που καὶ ἀναγνωρίσασα τὴν κυρίαν της, ἦλθε νὰ προστριβῇ ἐπ' αὐτῆς. Καὶ ἡ χωρικὴ προσκλίνασα περιέβαλε διὰ τοῦ βραχίονος τὸν τράχηλον καὶ ἠσπάσθη ἐπὶ τοῦ λευκοστίκτου μετώπου διὰ τελευταίαν φορὰν τὸ ἥμερον ζῷον. Καὶ ὅταν τέλος ἔφθασαν εἰς τὸ μᾶλλον σύδενδρον μέρος τοῦ δάσους, εἰς τὸ σύνορον τῶν Γουβῶν· ἐκεῖ ὅπου αἱ πεῦκαι ἀπέπνεον γλυκὺ ἄρωμα λουσθεῖσαι ἐκ τῆς νυκτερινῆς δρόσου, καὶ οἱ κόσσυφοι ἐπέτων συρίζοντες ἐπὶ τῶν κλάδων, θλιβερὸν αἴσθημα διεπέρασεν ὡς λεπὶς τὴν καρδίαν τῆς ἀναχωρούσης κόρης: Δὲν θὰ ἐπανίδῃ ποτὲ πλέον τοὺς προσφιλεῖς αὐτοὺς τόπους, ἐν οἷς ἄλλοτε διῆλθε τόσας ἡμέρας ὁδηγοῦσα τὸ ποίμνιον τοῦ πατρός της ! Δὲν θὰ ἐπανέλθῃ ποτὲ πλέον εἰς τὸν οἶκον ἐν ᾧ ἐγεννήθη, εἰς τὸ χωρίον, ἐν ᾧ ἀνετράφη! Καὶ ὅταν εἶνε τεθλιμμένη, βασανισμένη ἐκεῖ μακρὰν, μακρὰν εἰς τὴν ξενιτείαν δὲν θὰ δύναται νὰ ἔρχεται καὶ νὰ ζητῇ ἀνακούφισιν καὶ παρηγορίαν εἰς τὸ μνῆμα τῆς μητρός της !

. . . Κατηραμένη ἡ χεὶρ, ἥτις ἐκριζώνει ἀπὸ τοῦ βουνοῦ τὸ κρῖνον, ἵνα φυτεύσῃ αὐτὸ ἐντὸς στενοῦ κηπαρίου! Κατηραμένη ἡ χεὶρ, ἥτις ἀποσπᾷ τὴν κόρην τῶν ἀγρῶν ἀπὸ τοῦ χωρίου της καὶ σύρει αὐτὴν πρὸς τὴν τρώγλην τοῦ πολιτισμοῦ, τὴν ὁποίαν καλοῦμεν πόλιν !

ζ'.

Ὁ κ. Ἐπιμενίδης δὲν κατῴκει μονίμως ἐν Ξηροχωρίῳ· ἤρχετο μόνον ἐκεῖ κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας, ἵνα περισυλλέξῃ τὰ εἰσοδήματα τῶν κτημάτων του, καὶ ἀφοῦ ἐπώλει τὰ γεννήματά του, ἐπανήρχετο περὶ τὰ τέλη Σεπτεμβρίου εἰς Χαλκίδα, ὅπου διέμενε καὶ ἡ μικρὰ οἰκογένειά του, ἀποτελουμένη ἐκ τῆς συζύγου καὶ τοῦ εἰκοσαετοῦς υἱοῦ του. Ἀπέχει δὲ ἡ Χαλκὶς ἀπὸ τοῦ Ξηροχωρίου ὑπὲρ τὰς 20 ὥρας καὶ ἡ συγκοινωνία τότε ἐγίνετο διὰ ζῴων φορτηγῶν ἢ διὰ πλοίων ἱστιοφόρων. Ὁ κ. Ἐπιμενίδης περατώσας ἤδη τὰς ἐργασίας του καὶ πωλήσας εἰς καλὰς τιμὰς τοὺς δημητριακοὺς καρπούς του, παρεσκευάζετο νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τοὺς κόλπους τῆς οἰκογενείας του μετὰ δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας. Ὑπεδέξατο δ' ἐν τῷ θαλάμῳ του μετ' εὐχαριστήσεως τὸν *κουμπάρον* του καὶ τὴν κόρην αὐτοῦ, ἥτις εἰσῆλθε δειλὴ καὶ κατὰ τὰ εἰθισμένα ἔκαμε *μετάνοια*, ἤτοι προσκλίνουσα ἔφερε τὴν δεξιὰν αὐτοῦ εἰς τὰ χείλη καὶ εἶτα εἰς τὸ μέτωπον.

Ὁ κ. Ἐπιμενίδης ἐφόρει φουστανέλλαν πολύπτυχον καὶ χρυσοκέντητον *φέρμελη* ὅταν ἐξήρχετο τοῦ οἴκου, ἀλλ' ὡς γνήσιος ἐπαρχιώτης ἐν τῷ ἰδίῳ θαλάμῳ μένων ἡπλοποίει τὴν περιβολήν αὐτοῦ εἰς ποδήρη χιτῶνα, τσαρούχια μεταβληθέντα εἰς ἐμβάδας, καὶ μεταξόπλεκτον χρυσῆν σκούφιαν. Προσελάμβανε δὲ κωμικήν τινα ἔκφρασιν ἐν τῇ λιτῇ ταύτῃ στολῇ μυλωθροῦ ἡ πλατεῖα μορφή του μὲ τὸν ἀρειμανίως ἠνωρθωμένον ψαρρὸν μύστακα. Ὅταν εἰσῆλθεν ὁ μπάρμπα Μῆτρος, ὁ κ. Ἐπιμενίδης καθήμενος πλησίον τραπεζίου ἔγραφε φορῶν τὰ δίοπτρα ἐπὶ τοῦ τελευταίου ἄκρου τῆς ῥινός.

— Αἴ, κάτσε, κουμπάρε, κάτσε, κορίτσι μου, εἶπε μετ' ἀγαθότητος, τί χαμπάρι' ἀπ' τὸ χωριό.

— Αἴμ, 'σὰν τί χαμπάρια θἄχουμε ἀφεντικό ; οἱ μικροὶ μεγαλώνουνε κ' οἱ μεγάλοι γερνοῦνε , ἀπήντησεν ἀποφθεγματικῶς ὁ χωρικὸς καθήμενος κατὰ τὸ σύνηθες σταυροποδητὶ ἐπὶ τοῦ δαπέδου, ἐνῷ ἦσαν δύο ἢ τρία κενὰ ἐδώλια ἐν τῷ δωματίῳ.

— Λοιπὸν τἀποφάσισες καὶ τῶφερες τὸ κορίτσι, βλέπω ! . . Νὰ σοῦ ζήσῃ, κουμπάρε· δὲν τῶλπιζα πῶς ἔχεις τόσ' ὤμμορφη τσοῦπα . . . Θὰ τιμήσῃ τὸ χωριό της ἐκεῖ ποὺ θὰ τὴν πάρω.

Ἡ Χρυσοῦλα ὀρθία παρὰ τὸν τοῖχον ἔκυπτεν αἰδημόνως τὴν κεφαλὴν εἰς τὰ φιλοφρονήματα τοῦ μέλλοντος κυρίου της.

— Τί νὰ γένῃ, ἀφεντικό ; Ἐγὼ 'ξέρω μὲ τί καρδιὰ θὰ τὴ στερεθῶ, μὰ ἔλαδα ἡ φτώχια... Καὶ πάλι μοναχὰ γιὰ τὴν εὐγενία σου τὸ κάνω αὐτό.

— Καὶ ἴσα ἴσα γράφω τώρα δὰ τῆς γυναίκας μου. Καὶ καλὰ καὶ σώνει, λέει, ἤθελε νὰ τῆς πάω ἕνα κορίτσι ἄξιο, ἥσυχο καὶ προκομμένο ἀπὸ κανένα χωριό . . . Δὲν 'μπορεῖ ναύρῃ δοῦλα τῆς προκοπῆς. . . Τώρα κ' ἐκείνη θὰ 'συχάσῃ μὲ τὴ Χρυσοῦλα κ' ἐγὼ θὰ γλυτώσω ἀπ' τὴ γρίνα της. . . Αἴ, κορίτσι μου, πιστεύω πῶς θὰ εὐχαριστηθῇς 'ς τὸ σπιτικό μας· ὁ πατέρας σου εἶνε 'δικός μας ἄνθρωπος καὶ 'σένα θὰ σ' ἔχωμε 'σὰν παιδί μας. . .

Ὁ κ. Ἐπιμενίδης ὡμίλει μετ' εἰλικρινείας. Δὲν ἦτο κακὸς ἄνθρωπος· μόνον εἰς τὰ συμφέροντά του ἐλέγετο στρυφνὸς καὶ ἀσυμβίβαστος.

Ὁ μπάρμπα Μῆτρος ἐπανῆλθε τὴν ἑσπέραν περίλυπος εἰς τὸ χωρίον του καὶ ἡ Χρυσοῦλα ἔμεινε μόνη ἐν μέσῳ ἀγνώστων. Μετὰ δύο δ' ἡμέρας, αἵτινες τῇ ἐφάνησαν μακραὶ καὶ ἀτελείωτοι, ὁ κ. Ἐπιμενίδης παραλαβὼν αὐτὴν κατῆλθεν εἰς Ὠρεοὺς καὶ ἐκεῖθεν ἀνεχώρησε διὰ Λιμνίας τινὸς γολέττας εἰς Χαλκίδα, ὅπου καὶ

ἀφίκοντο περὶ τὸ λυκαυγὲς τῆς πέμπτης οὔριον ἔχοντες ἄνεμον.

Ἡ κυρία Οὐρανία ἐκοιμᾶτο ἀκόμη, ἀλλ' ἀφυπνισθεῖσα ἐκ τῶν βαρέων βημάτων τοῦ συζύγου ἀνερχομένου τὴν κλίμακα, ἐξέφυγε δρομαία τῆς κλίνης καὶ ὅπως ἦτο μὲ τὰ νυκτικά της ἡ κοντὴ καὶ χονδρὴ ἐπαρχιῶτις ἔσπευσε νὰ ὑποδεχθῇ δι'ἠχηρῶν φιλημάτων τὸν φίλτατον Στέφανον.

— Καὶ ὁ Κλεισθένης ; Κοιμᾶται ὁ ὑπναρᾶς ἀκόμη ; ἠρώτησεν ὁ κ. Ἐπιμενίδης.

— Ὄχι! πάει κυνῆγι ἀπ'τὴ νύχτα τοῦ Θεοῦ.

— Τὸ παληόπαιδο! εἶπεν ὁ πατὴρ διὰ θωπευτικοῦ τόνου, δὲν τῶξερε πῶς θἀρθῶ ;

— Θαρροῦσε πῶς θὲ νἀρθῇς ἀργότερα.. Σταματική! αἴ, Σταματική!

— Ὄρσε, κοκκῶνα ; ἀπεκρίνατο ἀπὸ τοῦ μαγειρείου παράδοξος τὴν ἔκφρασιν φωνή.

— Καφὲ καὶ γλυκὸ τἀφέντη σου!

Καὶ ἡ κυρία Οὐρανία δοῦσα τὴν διαταγὴν ταύτην ὑπῆγεν ἤδη νὰ ἐνδυθῇ.

Ὁ κ. Ἐπιμενίδης ἐξέβαλε τὰ καρφωτὰ ὑποδήματά του καὶ ἀναβιβάσας ἐπὶ τοῦ χαμηλοῦ σοφᾶ τοὺς πόδας ἐκαθέσθη ὅσον ἠδύνατο ἀναπαυτικώτερον, ἐνῷ ἡ Σταματική, ἡ ὑψηλὴ καὶ εὐλογιοκομμένη μαγείρισσα, ἔφερε τὸν δίσκον καὶ ἀπέθετεν αὐτὸν πλησίον ἐπὶ ἐδωλίου.

— Σταματική, ποῦ τὴν 'πῆγες τὴ Χρυσοῦλα ;

— Ποιάν ; 'κείν' τὴ χωριάτ'σσα ; Κάθεται 'ς τὸ μαγερειὸ καὶ κλιαί'!

— Δός της ψωμί, τυρί, ἂν θέλῃ νὰ φάῃ.

— Τσ' εἶπα, μόν' δὲ θέλ'. Δὲν π'νᾷ λιέει.

Καὶ ἐνῷ ἡ Ῥουμελιώτισσα ὑπηρέτρια ἀπήρχετο, μέγας κύων κυνηγετικὸς εἰσώρμησεν εἰς τὸ δωμάτιον καὶ ἤρξατο περιχαρῶς τρέχων καὶ θωπεύων τὸν κ. Ἐπιμενίδην, ὅστις μάτην ἀπεπειρᾶτο νὰ καθησυχάσῃ αὐτὸν ἐκ φόβου μὴ ἀνατραπῇ ὁ περίχρυσος δίσκος :

— Ἔλα, Πὰν, φρόνιμα, φρόνιμα εἶπα, τρελλόσκυλο, φρόνιμα, παλαβέ!... Ποῦν' ὁ ἀφέντης σου, βρέ ;

Τῇ αὐτῇ στιγμῇ νεανικὴ φωνὴ ἠκούσθη ἀπὸ τῆς αὐλῆς τερετίζουσα χορευτικὴν μελῳδίαν. Ὁ κ. Ἐπιμενίδης προέκυψε τὴν κεφαλὴν ἀπὸ τοῦ ἀνοικτοῦ παραθύρου :

— Ἀναίβα τὸ λοιπόν, κόντε! ἔκραξεν ἀγαθῶς μειδιῶν.

— Μπᾶ! ἦλθες, πατέρα ;

Καὶ ἐπεφάνη αὐτοστιγμεὶ εἰς τὴν θύραν τοῦ δωματίου ὑψηλὸς μελαγχρινὸς νέος φέρων ἐγχώριον κυνηγετικὴν στολήν. Κρατῶν ἔτι τὸ δίκαννον ἐν τῇ ἀριστερᾷ, ἐνηγκαλίσθη φιλοστόργως τὸν πατέρα του, εἶτα ἀπέθηκεν αὐτὸ εἰς γωνίαν, ἀπέβαλε τὸν λινὸν σάκκον, ὃν εἶχεν ἐπὶ τῆς ῥάχεως, καὶ ἀνασύρας μεθ' ὑπερηφανίας ἀπὸ τῶν ὤτων μέγαν λαγῷόν :

— Βλέπεις, πατέρα, 'πῆγα γιὰ νὰ σοῦ κάνω τὰ μουσαφιρλίκια σήμερα, εἶπε γελῶν.

— Εἶνε μὲ μολυβένια ἢ μὲ ἀσημένια σκάγια ; ἐπηρώτησεν ὁ κ. Ἐπιμενίδης, ὅστις ἠρέσκετο πειράζων τὸν υἱόν του, ἐνῷ ἐνδομύχως ἐνηδρύνετο ἐπὶ τῇ σκοπευτικῇ δεξιότητι αὐτοῦ.

— Ξέρω κ' ἐγώ ; Νὰ ῥωτήσωμε τὸν Πᾶνα. Πὰν, τὸν 'σκοτώσαμε ἢ τὸν ἀγοράσαμε τὸν λαγόν ;

Καὶ τὸ εὐφυὲς ζῷον ὡς θέλον νὰ δείξῃ ὅτι εἰργάσθη μάλιστα εἰς τὴν σύλληψιν αὐτοῦ πληγωθέντος καὶ σπεύδοντος νὰ φύγῃ, ἠνωρθώθη ἐπὶ τῶν ὀπισθίων ποδῶν καὶ ἠνέωξε τὰς σιαγῶνας ἕτοιμον ν' ἁρπάσῃ ἐκ νέου τὸ θήραμα ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ κυρίου του.

— Ἄς τὸν πᾶμε τώρα 'ς τὸ μαγειρειό!

Καὶ ὁ Κλεισθένης διηυθύνθη ἐκεῖ ἀκολουθούμενος ὑπὸ τοῦ κυνός.

Ὁ Πὰν ἰδὼν ἐν τῷ μαγειρείῳ τὴν ἄγνωστον μορφὴν τῆς Χρυσούλας, ἤρχισε νὰ ὑλακτῇ ὀργίλως, ἀλλ' ὁ Κλεισθένης ἐπέβαλεν αὐτῷ σιωπὴν καὶ ἠρώτησε τὴν Σταματικὴν ποία εἶνε αὐτὴ ἡ νέα χωρική, ἐν ᾧ ἡ ταλαίπωρος Χρυσοῦλα ἐξαίφνης εὑρεθεῖσα ἀπέναντι τοῦ ὑψηλοῦ ἐκείνου κυρίου, τοῦ φέροντος κεντημένα τσαρούχια, *βλαχόσκαλτσες* καὶ στενὰ λινὰ ἐνδύματα, ᾐσθάνετο πλείονα ταραχὴν ἤδη ἢ ἐν τῷ πλοίῳ τοῦ καπετὰν Μανώλη.

— Τοῦ λόγου της εἶνε πῶφερ' ὁ ἀφέντης ἀφ' τὸ χωριὸ γιὰ δοῦλα.

— Ἄ, εἶπεν, εἶνε ἡ Χρυσοῦλα τοῦ κουμπάρου μας ἡ κόρη! καὶ τείνων πρὸς αὐτὴν μετ' ἐγκαρδίου προθυμίας τὴν χεῖρα : Καλῶς ἦλθες, προσέθηκε, τί κάνει ὁ μπάρμπα Μῆτρος ;

Ἡ νεαρὰ χωρικὴ ἐγγίζουσα τοὺς δακτύλους τοῦ Κλεισθένους, ᾐσθάνετο λυγίζοντα τὰ γόνατά της. Ἀλλ' ὁ τρόπος τοῦ νέου ἦτο τόσῳ ἐνθαρρυντικὸς καὶ ἡ φωνή του τόσῳ γλυκεῖα καὶ συμπαθής, ὥστε ἡ Χρυσοῦλα μικρὸν ἀναθαρρήσασα ἀπεκρίνατο :

— Καλά· σᾶς χαιρετάει.

— Αἴ, Σταματική, εἶσαι ἄξια νὰ τὸν γδάρῃς τὸ λαγό ;

— Αἴμ, ποῦ ξιέρω 'γώ, ἀφέντη! αὐτὴ εἶνε χασάπικη δουλειά.

Ὁ Κλεισθένης ἐστράφη μειδιῶν πρὸς τὴν Χρυσοῦλαν :

— Ὁ μπάρμπα Μῆτρος θὰ 'σκότωνε κἄποτε κανένα λαγὸ 'ς τὸ καρτέρι· δὲν εἶδες ἐσύ, Χρυσοῦλα, πῶς τὸν γδέρνουν ;

— Πῶς δὲν εἶδα ; εἶπε θαρρούντως ἡ χωρική.

— Τί λὲς, λοιπόν, τὰ καταφέρνεις ; Σὲ βοηθῶ κ' ἐγώ!

Ἡ Χρυσοῦλα ἐν τῷ βάθει τῆς θλίψεώς της, ᾐσθάνθη τι, τὸ ὁποῖον, ἂν δὲν ἦτο ἀκόμη παρηγορία, ἦτο ὅμως ἔκπληξις εὐάρεστος.

Δὲν ἦσαν λοιπὸν τόσον κακοὶ αὐτοὶ τοὺς ὁποίους ἔμελλε νὰ ὑπηρετῇ! οὐδ' ἐφαίνοντο τοιοῦτοι οἵους ἐν τῇ περοβισμένῃ αὐτῆς φαντασίᾳ τοὺς εἶχε πλάσει: ψυχροί, ὑπερήφανοι, ἀπότομοι, τυραννικοί, μὴ ἀποτείνοντες πρὸς αὐτὴν τὸν λόγον ἢ ὅπως τῇ μεταβιβάσωσι ξηρὰς διαταγὰς καὶ ἔπειτα ὕβρεις καὶ ἐπιπλήξεις.

Ἡ πρὸς αὐτὴν σκληρότης τῆς μητρυιᾶς τῇ εἶχεν ἐμπνεύσει τὴν ἰδέαν ὅτι οἱ ἰσχυρότεροι ἐπλάσθησαν ἐκ φύσεως μόνον ἵνα βασανίζωσι τοὺς ἀσθενεστέρους, ὅτι αἱ σχέσεις παντὸς ἄρχοντος πρὸς τὸν ἀρχόμενον εἶνε σχέσεις τυράννου πρὸς δοῦλον, ὅτι δὲ ὅσῳ μείζων εἶνε ἡ μεταξὺ τῶν δύο διαφορὰ, κατὰ φυσικὸν λόγον, τόσῳ μείζων πρέπει νὰ εἶνε ἡ τυραννία. Ἂν λοιπὸν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῆς χωρικῆς ἐκείνης, ἣν ὁ πατήρ της εἶχε καταστήσῃ κυρίαν ἐν τῷ οἴκῳ, ὑπέφερε μαρτύρια ἡ ἀτυχὴς κόρη, τί θὰ τὴν ἀνέμενεν ἐδῶ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τίνος ; τοῦ *ἀφεντικοῦ*!..

Καὶ ὅμως *ὁ γέρως ἀφεντικὸς* δὲν ἐφάνη κακός· ναὶ μὲν ἦτο σοβαρὸς καὶ δὲν εἶχε λόγια πολλά, ἀλλὰ δὶς ἢ τρὶς τὴν εἶχε παρηγορήσῃ ὅταν ἐζαλίζετο εἰς τὸ ταξεῖδι καὶ τὴν ἔβαλε νὰ φάγῃ διὰ τῆς βίας ἐνῷ αὐτὴ ἀπεποιεῖτο· ὁ δὲ *νέος ἀφεντικός* ; «Αὐτὸς δὰ πρέπει νὰ εἶνε μάλαμμα!... ἀκοῦς, καλὲ, νὰ καταδέχεται νἄρθῃ 'ς τὸ μαγειρειὸ καὶ νὰ τῆς 'μιλῇ ἔτσι γελαστός, χωρὶς 'περηφάνεια σὰν κανένας χωριανός της!...»

Καὶ ἡ Χρυσοῦλα διελογίζετο ὅλα ταῦτα, ἐνῷ ἐξετέλει τὴν ἐκδοραν τοῦ λαγῷοῦ, οὐχὶ βεβαίως μετὰ πολλῆς δεξιότητος, διότι αἱ χεῖρες αὐτῆς ἔτρεμον ἐξ ἀμηχανίας καὶ ταραχῆς.

Η'.

Μετὰ παρέλευσιν δύο ἢ τριῶν μηνῶν, ἂν χωρικός τις ἐκ Καστριοῦ ἐν Χαλκίδι διατρίβων διήρχετο διὰ τῆς οἰκίας τοῦ κ. Ἐπιμενίδου καὶ ἔβλεπε σαρώνουσαν ἐν τῇ ἐξωθύρᾳ ξανθήν τινα καὶ εὔμορφον ὑπηρέτριαν μὲ τὴν κεφαλὴν ἀσκεπῆ καὶ τὴν κόμην κομψῶς πεπλεγμένην, μόλις θ'ἀνεγνώριζεν ὑπὸ τὴν κυανῆν αὐτῆς ἐσθῆτα τὴν νεαρὰν συγχωρικήν του, τὴν πρώτην λυγερὴν τοῦ Καστριοῦ, τὴν μοναχοκόρην τοῦ μπάρμπα Μήτρου Ματσούκου.

Ἡ Χρυσοῦλα δὲν ἀπέβαλεν ἄνευ πόνου τὸ ἔνδυμα τοῦ χωρίου. Ἀλλ' ἡ κυρία Οὐρανία δὲν ἐννόει νὰ ἔχῃ θαλαμηπόλον φέρουσαν *σιγγούνια*. Ἔπειτα καὶ αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τὸ χωρικὸν ἔνδυμα, τόσῳ πρόσφορον ἐν τῇ ζωῇ τῶν ἀγρῶν, παρέχει δυσχέρειάν τινα καὶ καθιστᾷ τὸ σῶμα βαρὺ καὶ ἀλύγιστον ἐν ταῖς ποικίλαις ἀσχολίαις τοῦ ὑπηρετικοῦ βίου. Ὅθεν ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν ἄριξίν της ἡ Χρυσοῦλα ἐφόρει ἐν ἀρχῇ μετ' ἀδεξιότητος παλαιὸν φόρεμα τῆς κυρίας διά τινων τροποποιήσεων προσαρμοσθὲν ἐπὶ τοῦ λυγηροῦ σώματος τῆς χωρικῆς· τὴν δὲ ἀγροτικὴν στολὴν ἔκρυπτεν ἐπιμελῶς διπλώσασα ἐντὸς μαντηλίου. Μικρὸν δὲ κατὰ μικρὸν ἐξοικειώθη πρὸς τὴν ἐσθῆτα τοῦ πολιτισμοῦ τόσον, ὥστε δὲν θὰ ἠδύνατό τις νὰ ὑποθέσῃ ποτὲ, ὅτι ἡ κόρη αὕτη εἶχεν ἔλθῃ μόλις πρὸ ὀλίγων μηνῶν ἐκ τοῦ ἀπωτάτου χωρίου της.

Ἡ χάρις εἶνε μέγα καὶ ἀνεκτίμητον προσόν, καὶ τὸ προσὸν τοῦτο εἶχεν ἐκ φύσεως εἰς τὸν ὕψιστον βαθμὸν ἡ νεαρὰ Καστριώτισσα.

Ἅπαξ μόνον ἢ δὶς τὴν ἐσπέραν, ἐνῷ ὅλοι ἐκοιμῶντο, καὶ αὐτὴ, ἀφοῦ ἔπλυνε τὰ ποτήρια καὶ ἐκαθάρισε τὰ σκεύη τῆς τραπέζης, ἀπῆλθεν ἵνα κατακλιθῇ εἰς τὸ στενόν της δωμάτιον παρὰ τὸ μαγειρεῖον, ἐνδίδουσα εἰς αἰφνιδίαν σκέψιν ἔλυσε τὸ μαντήλιον, ἐν ᾧ περιείχετο ἡ χωρικὴ στολὴ καὶ ἀπεκδυθεῖσα τὴν οἰκιακὴν ἐσθῆτα, περιεβλήθη ἓν πρὸς ἓν τὰ γραφικώτατα ἐκεῖνα ἐνδύματα, ἅτινα ἀποτελοῦσι τὸν κόσμον καὶ τὸ *καμάρι* πάσης χωρικῆς. Ἔπειτα καθεσθεῖσα ἐπὶ τοῦ στρώματός της ἐνεθυμήθη τὸν πατρικὸν οἶκον, τὸν χορὸν τῶν ἀλωνίων, τὰς φίλας της, καὶ βυθιζομένη εἰς μελαγχολικὸν ὀνειροπόλημα χωρὶς νὰ τὸ ἐννοήσῃ ἔκλινε καὶ ἀπεκοιμήθη οὕτως ἐνδεδυμένη μέχρι τῆς αὐγῆς.

Ἀλλ' ἦτο εὐτυχὴς ἢ δυστυχὴς ἡ Χρυσοῦλα ἐν τῇ νέᾳ ταύτῃ ζωῇ ;

Οὐδ' αὐτὴ ἡ ἰδία ἐγνώριζεν. Ἔπληττε φρικωδῶς ἐν τῷ μικρῷ μεσογείῳ οἴκῳ τοῦ κ. Ἐπιμενίδου αὐτὴ ἡ περιτρέχουσα ἄλλοτε τὰ βουνὰ καὶ τὰς κοιλάδας τοῦ Καστριοῦ. Οἱ ὀφθαλμοί της, οἱ κατοπτρίζοντες ἐν ἑαυτοῖς ἀγροὺς καὶ δάση καὶ πέραν ἐκεῖ τὴν γαλανὴν θάλασσαν τοῦ Ἀρτεμισίου, ἐταλαιπωροῦντο ἤδη θεώμενοι τοίχους μόνον καὶ στέγας καὶ καπνοδόχας. Οἱ πνεύμονές της εἰθισμένοι εἰς τὸν ζωογόνον ἀέρα τῶν βουνῶν, μετὰ κόπου ἀνέπνεον τὴν πεπιεσμένην ἀτμόσφαιραν τῆς πόλεως. Καὶ ἴσως ἕνεκεν ὅλων τούτων ἐπὶ τῶν παρειῶν τῆς δεκαεπταετοῦς παρθένου δὲν ἤνθιζον ὡς πρότερον ῥοδίζουσαι ἀνεμῶναι, ἀλλὰ μόνον ὠχρὰ λευκάνθεμα.

Καὶ ὅμως ἂν τις προέτεινεν εἰς τὴν Χρυσοῦλαν νὰ τὴν ἐπαναφέρῃ πάλιν εἰς τοὺς ἀγροὺς της, ἢ θ' ἀπέρριπτεν ἢ θὰ ἐδέχετο μετ' ἀπείρου λύπης τὴν πρότασιν ταύτην.

Διατί ;

Ὅταν ἀνεχώρησεν ἀπὸ τοῦ χωρίου της, ὅταν εἶδεν ἑαυτὴν ἐν μέσῳ ξένων τόπων καὶ ἀγνώστων ἀνθρώπων, ᾐσθάνθη τὴν καρδίαν της βαθμηδὸν κενουμένην ἀπὸ τῶν αἰσθημάτων, ἅτινα ἐπλήρουν πρότερον αὐτήν. Ἡ στοργή, ἣν δὲν ἔπαυσε τρέφουσα πρὸς τὸν δυστυχῆ πατέρα της, ἡ πρὸς τὴν μνήμην τῆς μητρός της λατρεία, ὁ πρὸς τὴν γενέθλιον γῆν πόθος, ὅλα συνενωθέντα ἀπετέλουν νῦν ἀνάμνησιν καὶ μόνον ἀνάμνησιν. Ἀλλ' ἡ ἀνάμνησις εἶνε ἀτμὸς

καὶ ἡ καρδία δι' ἀτμῶν δὲν πληροῦται· θέλει αἰσθήματα ζωντανὰ, δρῶντα.

Ἡ φύσις, ἥτις ἀποστρέφεται τὸ κενὸν, ἐφρόντισε νὰ μὴ ἀφήσῃ ἐπὶ πολὺ κενὴν τὴν καρδίαν τῆς κόρης. Ἐκ τῆς πρώτης θέας τοῦ Κλεισθένους, ἡ καρδία τῆς Χρυσούλας ἐπληρώθη ὁλόκληρος, ὡς τὸ κύπελλον τοῦ βασιλέως τῆς Θούλης ῥιφθὲν εἰς τὰ κύματα.

Ἡ νεαρὰ χωρικὴ δὲν ἐγνώριζεν ἀκόμη τί θὰ εἴπῃ ἔρως. Ἔψαλλε μηχανικῶς πλεῖστα δημώδη δίστιχα περιέχοντα θερμὰς ἐρωτικὰς ἐκφράσεις, ἤκουεν ἐνίοτε ὅτι εἰς χωρικὸς ἀγαπᾷ μίαν χωρικὴν, ἀλλὰ τὸ βάθος, τὴν σημασίαν τῶν λόγων αὐτῶν δὲν τὴν ἐννόει ἀκριβῶς — διότι δὲν εἶχεν ἀκόμη ἀγαπήσῃ.

Ὁ ἔρως ὅπως ὅλα τὰ ὁμήλικά του παιδία ἀγαπᾷ τὰ παιγνίδια, ἀλλ' ἡ φιλτάτη αὐτῷ παιδιὰ εἶνε ἡ μεταμφίεσις. Ἐκλέγων τοὺς ἀπειροτέρους, τοὺς ἁπλουστέρους, ἐκείνους, οἵτινες δὲν δύνανται ν' ἀναγνωρίσωσιν αὐτὸν, ἐμφανίζεται ὑπὸ ποικίλας μορφὰς· ὁτὲ μὲν φέρων τὸν μανδύαν τοῦ θαυμασμοῦ, ἄλλοτε τὸν χιτῶνα τῆς φιλίας, οὐχὶ σπανίως τὸ προσωπεῖον τῆς ἀδιαφορίας.

Ἡ ἄπειρος κόρη τῶν ἀγρῶν ὑπὸ τὴν καλύπτραν τῆς εὐγνωμοσύνης δὲν ἠδυνήθη ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν πονηρὰν κεφαλὴν τοῦ μικροῦ Ἔρωτος.

Ἠγάπα τὸν Κλεισθένη καὶ δὲν τὸ ἐγνώριζε.

Τὸν ἠγάπα! διότι ἠσθάνετο τὴν καρδίαν αὐτῆς κενὴν, ὅταν ἐκεῖνος ἔφευγεν ἀπὸ τοῦ οἴκου, καὶ ἠσθάνετο τὴν καρδίαν αὐτῆς πλήρη, ὅταν ἐκεῖνος ἐπανήρχετο. Τὸν ἠγάπα! διότι συνεμερίζετο τὴν χαρὰν αὐτοῦ, ὅταν τὸν ἔβλεπε χαίροντα καὶ συνεμερίζετο τὴν λύπην αὐτοῦ, ὅταν τὸν ἔβλεπε τεθλιμμένον.

Τὸν ἠγάπα! διότι ἔπαλλεν ἐκ συγκινήσεως ὅταν ἤκουε τὸν κρότον τῶν βημάτων του, ἐταράσσετο ὅταν τῇ ἀπέτεινε τὸν λόγον, ἐκλείετο ἐν τῷ δωματίῳ της καὶ ἔκλαιεν ἐπὶ τῇ ἁπλῇ ὑποψίᾳ ὅτι δὲν τὸν ηὐχαρίστησεν ἀρκούντως.

Τὸν ἠγάπα! διότι ἐμάντευε καὶ ἐξεπλήρου τὰς ἐπιθυμίας του πρὶν ἢ ἐκεῖνος ἀνοίξῃ τὰ χείλη. Τὸν ἠγάπα! διότι ἐθεώρει αὐτὸν ἀσυγκρίτως ὑπέρτερον πάντων καὶ μεθ' ὑπερηφανίας ἤκουεν ἄλλους ἐπαινοῦντας αὐτόν. Τὸν ἠγάπα! διότι ἡ μορφή του ἐπεφαίνετο πᾶσαν νύκτα ἐν τῷ ὀνείρῳ αὐτῆς. Τὸν ἠγάπα! διότι ἠσθάνετο ἄρρητόν τι αἴσθημα στοργῆς πρὸς πᾶν ὅ τι ἀνῆκεν αὐτῷ· πρὸς τὰ βιβλία ἐν οἷς τὸν ἔβλεπε μελετῶντα, πρὸς τὰ ἐνδύματα ἅτινα ἐφόρει. Τὸν ἠγάπα τέλος! διότι ἔτρεμεν ἐξ ἀνησυχίας ὅταν ἐκεῖνος ἐξήρχετο τὴν νύκτα καὶ ἤργει νὰ ἐπανέλθῃ καὶ ἀγρυπνοῦσα παρὰ τὸν σκοτεινὸν φεγγίτην τοῦ δωματίου της ἔπλαττεν ἐν τῇ φαντασίᾳ της κινδύνους ἀπιστεύτους, ἀπευκταῖα ὅλως παράλογα, ὁποῖα μόνον ψυχὴ ἀγαπῶσα δύναται νὰ πλάσῃ.

Τὸν ἠγάπα! Τὸν ἠγάπα! Ἀλλ' ἀδυνατοῦσα νὰ ἑρμηνεύσῃ τὰ ἴδια αἰσθήματα, ἐνόμιζεν ἡ ἁπλῆ κόρη ὅτι ἠσθάνετο μόνον ἄπειρον εὐγνωμοσύνην, ἀφοσίωσιν ἀτελεύτητον, ἀληθῆ λατρείαν πρὸς τὸν Κλεισθένη· καὶ πάντα ταῦτα ἐκ καθήκοντος, ἐκ χρέους ὀφειλομένου πρὸς τὸν προνομιοῦχον ἐκεῖνον ἄνθρωπον, ὅστις μεταξὺ τόσων ἀδιαφόρων ἐφαίνετο μόνος αὐτὸς ἐννοῶν, μαντεύων τὴν θλιβερὰν θέσιν αὐτῆς ἐν τόπῳ ξένῳ, μακρὰν τοῦ χωρίου της καὶ ζωηρῶς συμπονῶν αὐτῇ ἕνεκα τούτου.

Καὶ ὁ ἔρως οὕτω καλλιεργούμενος ἐρριζοῦτο καὶ ἤνθει ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς Χρυσούλας.

Ὁ ὑπηρετικὸς βίος ἐν ταῖς ἐπαρχίαις δὲν εἶνε ῥόδινος· οἱ ὑπηρέται ἐκεῖ δὲν ἔχουσι τὰς εὐκολίας καὶ τὰς ἀναπαύσεις, ὧν ἀπολαύουσιν ἐν ταῖς μεγαλοπόλεσιν. Ἀπὸ τοῦ πρώτου λυκαυγοῦς μέχρι τοῦ μεσονυκτίου πολλάκις εἶνε ἐπὶ ποδός. Ἐκεῖ τὸ ὕδωρ δὲν ἀνέρχεται εἰς τὸ μαγειρεῖον οὐδ' ὑπάρχει πολλάκις ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ οἴκου, ἀλλὰ πρέπει ν' ἀντληθῇ ἔξωθεν καὶ νὰ μετακομισθῇ ἀπὸ δημοσίου κρήνης ἢ φρέατος. Ἐκεῖ τὰ ἀσπρόρρουχα θὰ πλυθῶσιν ἐν τῷ οἴκῳ, καὶ οὐχὶ ὑπὸ μισθωτῆς πλυντρίας, ἀλλ' ὑπ' αὐτῶν τῶν ὑπηρετριῶν. Ἐκεῖ ἡ κάθαρσις τῶν δαπέδων καὶ τῶν θυρῶν καὶ τῶν παραθύρων εἶνε μᾶλλον συνεχὴς καὶ ἐπιμελημένη ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐποπτείαν τῆς οἰκοδεσποίνης. Ἐκεῖ θὰ παρεμπέσωσι καθ' ἑκάστην χίλιαι πρόσθετοι ἀσχολίαι σχετικαὶ πρὸς τὴν δίαιταν τοῦ ἐπαρχιακοῦ βίου.

Εἶνε δὲ πλέον ἢ ἀμφίβολον ἂν ἡ ἄπειρος Χρυσοῦλα θὰ ἠδοκίμει ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς κυρίας Οὐρανίας — ἥτις ἔχαιρε φήμην *πολὺ παράξενης νοικοκυρᾶς* — ἄνευ τῆς προστατευτικῆς συμπαθείας τοῦ Κλεισθένους.

Ἐνεθυμεῖτο ἡ νεαρὰ ὑπηρέτρια πῶς εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὅτε τὴν εἶδεν ἐν τῷ μαγειρείῳ τῇ ἀπέτεινε λόγους πλήρεις ἀγαθότητος. Καὶ μετὰ ταῦτα, ὅτε μὴ ἐξοικειωθεῖσα ἔτι πρὸς τὰς οἰκιακὰς ἐργασίας ἐκένωσέ ποτε ἀδεξίως ὁλόκληρον κυμβίον καφὲ ἐπὶ τοῦ ἀνακλίντρου, ἐκεῖνος δὲν καθησύχασε τὴν ὀξύχολον μητέρα του, ἥτις ἦν ἕτοιμος νὰ σφενδονήσῃ τοὺς κεραυνοὺς τῆς γλώσσης της ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῆς ταλαιπώρου; Καὶ ἄλλοτε ὅτε ὁ κ. Ἐπιμενίδης δὲν εὗρε τὰ ὑποδήματά του ἐστιλβωμένα τὴν πρωΐαν καὶ ἐφώναζεν ὅτι ποτὲ δὲν θὰ μάθῃ τὴν τάξιν αὐτὴ ἡ ἀνάξια ἡ Χρυσοῦλα, μήπως δὲν ἤκουσε τὸν Κλεισθένη λέγοντα: νὰ μὴ ζητοῦν πολλὰ πράγματα καὶ πολὺ εἶνε καὶ αὐτὸ ποὺ κάμνει ἕως τώρα δύο μηνῶν ὑπηρέτρια; Καὶ μήπως αὐτὸς ὁ ἴδιος δὲν τῇ ἀπέτεινε διὰ μειλιχιωτάτου τρόπου παρατηρήσεις προλαμβάνων καὶ ἐπανορθῶν αὐτὴν, ὅταν ἔπραττέ τι ἀδεξίως ἢ ἀνεπιτυχῶς; Πῶς αὐτὴ νὰ μὴ εὐγνωμονῇ δι' ὅλα ταῦτα;

Καὶ ἔτι πλέον: Ὅταν ἐν ἀρχῇ τῆς ἀφίξεώς της, οἱ αὐθάδεις νέοι τῆς γειτονίας ἰδόντες νέαν καὶ εὔμορφον ὑπηρέτριαν εἰς τὰ παράθυρα τοῦ κ. Ἐπιμενίδου ἐνόμισαν καλὸν νὰ τῇ ἐκφράσωσιν ὡς ἠδύναντο κάλλιον τὰ πρὸς αὐτὴν αἰσθήματά των, τίς τὴν ἀπήλλαξεν ἀπὸ τῶν φορτικῶν καὶ προπετῶν ἐξομολογήσεων; Ὁ Κλεισθένης πάλιν, ὅστις ἐπέπληξε σφοδρῶς τὸν ὑπηρέτην τοῦ ἀπέναντι οἰνοπώλου, κράζοντα: ψὶτ, ψὶτ!.. πρὸς τὴν ὑπηρέτριάν των, καὶ ἐρράπισε τὸ παιδάριον τοῦ ὑποδηματοποιοῦ, διότι συνέλαβεν αὐτὸ ἀποστέλλον ἀπὸ τοῦ βάθους τοῦ ἐργαστηρίου του φιλήματα πρὸς τὴν σαρώνουσαν Χρυσοῦλαν.

Ἠσθάνετο λοιπὸν ἄπειρον τὸ αἴσθημα τῆς εὐγνωμοσύνης, τῆς ἀφοσιώσεως κεκλεισμένον ὡς εὐῶδες ἄνθος ἐν τῇ παρθενικῇ καρδίᾳ της ἡ χωρική· καὶ ὅταν ἔβλεπε τὸν Πᾶνα, τὸν φίλτατον κυνηγετικὸν κύνα τοῦ Κλεισθένους, προσβλέποντα διὰ τῶν ὑγρῶν ὀφθαλμῶν τὸν κύριόν του καὶ εἶτα κινοῦντα τὴν οὐρὰν καὶ περιλείχοντα τὰς χεῖρας αὐτοῦ, ἐζήλευε τὸ πιστὸν ζῷον, ὅπερ διὰ τῶν τοιούτων θωπευμάτων ἠδύνατο τοὐλάχιστον νὰ δηλώσῃ πρὸς τὸν αὐθέντην αὐτοῦ τὴν ἀφοσίωσιν καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην του.

Μόνον μικρά τις περίοδος ὑπῆρξε καθ' ἣν ἡ Χρυσοῦλα δὲν ἐζήλευε πλέον τὸν πιστὸν κύνα: ὅταν ὁ Κλεισθένης ἠσθένησεν ἐπί τινας ἡμέρας. Τότε ἠδύνατο κ' ἐκείνη ἀπομάσσουσα τὰ δάκρυα τῆς ἀνησυχίας νὰ εἰσέρχηται εἰς τὸν κοιτῶνα του ἀκροποδητὶ, ἐνῷ ὁ Κλεισθένης ἔκειτο πυρέσσων ἐπὶ τῆς κλίνης, ν' ἀγρυπνῇ τὰς νύκτας μετὰ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, νὰ ἐκπληροῖ πρὸ παντὸς ἄλλου τὰς θελήσεις τοῦ ἀσθενοῦς, νὰ ὑφίσταται τὰς ἰδιοτροπίας αὐτοῦ, ἀκούραστος πάντοτε, πρόθυμος, προσηλοῦσα ἐπὶ τῆς ὡχρᾶς μορφῆς του βλέμματα ἀφοσιώσεως ὅπως ὁ πιστὸς Πάν.

Θ'.

Μὴ παρεξηγήσῃ τις τὴν διαγωγὴν τοῦ Κλεισθένους! μὴ νομίσῃ ὅτι συμπαθῶς λαλῶν πρὸς τὴν Χρυσοῦλαν, προφυλάσσων αὐτὴν ἀπὸ τῆς ὀργῆς τῶν γονέων, προστατεύων ἀπὸ τῆς αὐθαδείας τῶν γειτόνων, ἔπραττε τοῦτο ἐλαυνόμενος ὑπὸ τοῦ κακοβούλου σκοποῦ νὰ προσελκύσῃ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ἐμπιστοσύνην τῆς κόρης πρὸς ἴδιον ὄφελος. Ὁ εἰκοσαετὴς τελειόφοιτος τῆς ἰατρικῆς ἦτο ἀνίκανος πρὸς τοιαύτην ἄτιμον ἐπιβουλήν.

Ὁ Κλεισθένης Ἐπιμενίδης ἦν πράγματι ἐνάρετος νέος. Μεθ' ὅλας τὰς εὐκαιρίας, αἵτινες ἔτυχον αὐτῷ ὅπως διαφθαρῇ· διότι ὡς μόνος υἱὸς εὐπόρου ἐπαρχιακῆς οἰκογενείας ἀνετράφη ἐναντίον ὅλων τῶν κανόνων τῆς παιδαγωγίας καὶ ἵνα περατώσῃ τὰς γυμνασιακὰς καὶ εἶτα τὰς ἰατρικὰς αὐτοῦ σπουδὰς, ἀπεστάλη μόνος εἰς Ἀθήνας ὑπὸ τοῦ πατρὸς, χορηγοῦντος αὐτῷ δραχμὰς 150 κατὰ μῆνα — ἐκτὸς τῶν χαρτονομισμάτων, ἅτινα ἀπέστελλε συχνὰ πυκνὰ ἡ μήτηρ διὰ συστημένων ἐπιστολῶν — ὁ ἀκριβὸς υἱὸς τοῦ κ. Στεφάνου διέσωσεν ἀφ' ὅλων τῶν πειρασμῶν, τὸν ἐκ φύσεως ἀκέραιον καὶ ἔντιμον χαρακτῆρά του. Ἐνθουσιώδης πρὸς πᾶν γενναῖον καὶ ὑψηλὸν αἴσθημα, ἀπέκρουε τὰ χαμερπῆ καὶ τὰ ταπεινά. Οἱ δὲ ἄλλοι νέοι ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ του μὴ ἐννοοῦντες οὐδὲ συμμεριζόμενοι τὰς ἰδέας του, τὸν ἔλεγον ἐμπαικτικῶς *ῥομαντικὸν*, *πλατωνικὸν* καὶ *ποιητὴν*, ὅταν ἠρνεῖτο νὰ πίῃ δεύτερον ποτήριον οἴνου, ἢ κατέλειπε τὴν *παρέαν* του πρὸ τοῦ μεσονυκτίου καὶ ἐπήγαινε νὰ κοιμηθῇ, διότι εἶχε τὸ πρωὶ νὰ μελετήσῃ, ἐνῷ αὐτοὶ ἔμενον ἕως τὰ ἑξημερώματα ἔξω. Ἀλλ' οἱ πατέρες καὶ αἱ μητέρες ἀντιθέτως κρίνοντες ἐμακάριζον τὸν κ. Ἐπιμενίδην διότι ἔχει τοιοῦτον υἱόν, γενικῶς δ' ἐν ταῖς οἰκογενείαις τῆς Χαλκίδος ὁ Κλεισθένης ἦτο γνωστὸς οὐχὶ ὑπὸ τὸ ὄνομά του ἀλλ' ὑπὸ τὸν τίτλον *τὸ καλὸ παιδὶ* καὶ ὅσοι εἶχον κόρας τὸν ἐλογάριαζον ὡς ἕνα ἀπὸ τοὺς πρώτους γαμβρούς.

Ὁ Κλεισθένης μίαν ἀδυναμίαν εἶχε, τὸ κυνήγιον, καὶ μόνον μίαν ἰδιοτροπίαν, νὰ μὴ ἐγγίζῃ κανεὶς τὸ δίκαννον καὶ τὰς πυριτοθήκας του. Εὔθυμος συνήθως, ὁμιλητικός, ἐξ ἴσου ἀφελὴς καὶ εὐμενὴς πρὸς πάντας, πράττων τὸ καλὸν ὅπου ἠδύνατο, πολλῶν διηυκόλυνε τὰς ὑποθέσεις ἐν ταῖς μετὰ τοῦ πατρός του δοσοληψίας διὰ τῆς ἐπιρροῆς, ἣν μόνος ἐξήσκει ἐπ' αὐτοῦ.

Τοιοῦτος ὢν ὁ Κλεισθένης οὐ μόνον δὲν εἶχε κατὰ νοῦν κακοὺς σκοποὺς προστατεύων ἐξ εἰλικρινοῦς συμπαθείας τὴν Χρυσοῦλαν, ἀλλ' ἴσως καὶ θὰ περιώριζε τὴν ἐκδήλωσιν τῆς συμπαθείας του ταύτης, ἐὰν προέβλεπε τὰ μοιραῖα αἰσθήματα, ἅτινα θὰ παρῆγεν ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς ἁπλῆς κόρης.

Εἶνε δ' ἀμφίβολον ἂν θὰ ἐμάντευέ ποτε τὸν κρύφιον ἔρωτα τῆς χωρικῆς, ἂν ἔκτακτός τις περίστασις δὲν ἐβοήθει πρὸς τοῦτο.

Ἑσπέραν τινὰ ἐνῷ ἐγευμάτιζον καὶ ἡ Χρυσοῦλα ἵστατο μ' ἐσταυρωμένας τὰς χεῖρας ἀναμένουσα ν' ἀλλάξῃ τὰ πινάκια, ὁ Κλεισθένης εἶπε πρὸς τὸν πατέρα του:

— Εἶχα ἀλήθεια γράμμα σήμερα ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, ἀπὸ τὸν Γιάγκο· μοῦ γράφει ὅτι ἐντὸς τριῶν μηνῶν πρέπει νὰ εἶμαι ἐκεῖ διὰ νὰ δώσωμεν γραπτὰς ἐξετάσεις.

Συγχρόνως ἔτεινε τὸ ποτήριόν του πρὸς τὴν Χρυσοῦλαν ζητῶν ὕδωρ. Ὕψωσεν ἀνεπαισθήτως τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὴν μορφὴν αὐτῆς καὶ τὴν εἶδεν ὠχροτάτην· αἱ χεῖρες αὐτῆς κρα-

τοῦσαι τὴν λάγηνον ἔτρεμον. Ὁ νέος ὑπέθεσεν ὅτι εἶνε ἴσως ἀσθενής.

— Τί ἔχεις, Χρυσοῦλα; ἠρώτησε μειλιχίως.

— Τίποτε, ἐψιθύρισε κάτω νεύουσα καὶ ἐρυθριῶσα ἡ κόρη.

— Μὴν εἶσαι ἄρρωστη; Νὰ ἰδῶ... καὶ ὁ σπουδαστὴς τῆς ἰατρικῆς ἔτεινε τοὺς δακτύλους πρὸς τὸν βραχίονά της. Ἀλλ' ἐκείνη ἀπεσπάσθη συγκεχυμένη καὶ ἔφυγεν.

Οἱ ἄλλοι δὲν ἔδωκαν προσοχὴν εἰς τὸν παράδοξον τρόπον τῆς ὑπηρετρίας, ἀλλ' ὁ Κλεισθένης ἐξεπλάγη, σχεδὸν δυσηρεστήθη.

Ἡ Χρυσοῦλα δὲν ἐφάνη πλέον· ὅτε δὲ μετὰ τὸ γεῦμα ὁ νέος κατὰ τὸ σύνηθες κατέβη εἰς τὸ μαγειρεῖον ἵνα δώσῃ τροφὴν εἰς τὸν Πᾶνα, εὗρε τρώγουσαν μόνην τὴν Στκματικήν.

— Καὶ ἡ Χρυσοῦλα ποῦ εἶνε; ἠρώτησε.

— Σ' τὴν κάμερή της· εἶν' ἀνήμπορη καὶ κλιαί'.

Τὸ δωμάτιον τῆς Χρυσούλας ἦτο, ὡς εἶπον, μικρὰ ἀποθήκη κειμένη παρὰ τῷ μαγειρείῳ· ὁ Κλεισθένης ἐπλησίασεν εἰς τὴν ἡμίκλειστον θύραν καὶ εἶδε τὴν Χρυσοῦλαν κεκλιμένην καὶ κλαίουσαν ἐπὶ τοῦ προσκεφάλου της.

— Χρυσοῦλα, εἶπε συμπαθῶς, τί ἔχεις; Σοῦ ἔκανε κανεὶς τίποτε;

Ἀνήγειρε τότε ἐκείνη βιαίως τὴν ξανθὴν κεφαλὴν καὶ προσηλοῦσα ἐπ' αὐτοῦ δακρύβρεκτον βλέμμα ἐψιθύρισεν:

— Εἶμαι δυστυχισμένη!

— Δυστυχισμένη! γιατί;

— Γιατί; γιατί θὰ φύγῃς, θὰ φύγῃς! Καὶ ἔκρυψε πάλιν τὴν ὄψιν αὐτῆς ὀλολύζουσα.

Ὅπως εἰς τὴν πνοὴν βιαίου ἀνέμου ἡ κεκλεισμένη κάλυξ τῆς ῥοδῆς διὰ μιᾶς σχάζεται καὶ διανοίγονται ὁλόδροσα τὰ πέταλλα τοῦ ῥόδου καὶ ὑπεκφεύγει γλυκεῖα καὶ βαλσαμώδης ἡ τοῦ ἄνθους ἀναπνοή — οὕτως ἐπὶ τῇ αἰφνιδίῳ ἰδέᾳ τοῦ χωρισμοῦ ἐσχάσθη αἴφνης καὶ ἠνεῴχθη τρυφερὰ καὶ μυροβόλος ἡ κάλυξ τοῦ ἔρωτος ἡ ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον κεκλεισμένη ἐν τῇ παρθενικῇ καρδίᾳ τῆς χωρικῆς!

Δὲν εἶπεν ἢ δύο λέξεις μόνον ἁπλᾶς, κοινοτάτας ἐν τῇ γραφῇ, ἀλλ' ἦτο τοιαύτη ἡ ἔκφρασις τῆς φωνῆς καὶ τῆς μορφῆς της, ὥστε ἀπεκαλύφθη, ἐπροδόθη αὐτοστιγμεί. Ἐμβρόντητος, χωρὶς ν' ἀποτείνῃ λόγον ὁ Κλεισθένης ὀπισθοχώρησε καὶ ἀνελθὼν μηχανικῶς ὡς μεθύων τὴν κλίμακα ὑπῆγε καὶ ἐκλείσθη εἰς τὸ δωμάτιόν του.

Τὸ πρῶτον αἴσθημα ὅπερ αἰσθάνεται πᾶς ἄνθρωπος ἅμα ὡς μάθῃ ὅτι ἀγαπᾶται, εἶνε ἡ ἐνδόμυχος χαρά, ἡ αὐτάρεσκος ἱκανοποίησις. Ἀλλ' ὁ Κλεισθένης ἠσθάνθη μόνον ἐπὶ στιγμὴν τὴν χαρὰν ταύτην· εὐθὺς ὑψώθη ὑπὲρ αὐτὴν βαρεῖα καὶ ἐπιβλητικὴ ἡ φωνὴ τῆς τιμῆς καὶ τοῦ καθήκοντος.

Ἴσως ἦτο σκληρὰ ἡ ἀπόφασις, ἣν ἐλάμβανε μετ' ὀλίγον ὁ νεαρὸς σπουδαστής, ἀλλὰ τί ἠδύνατο νὰ πράξῃ; Ν' ἀπατήσῃ διὰ ψευδῶν λόγων καὶ ὑποσχέσεων ἀσθενῆ κόρην εὑρισκομένην ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ ἰδίου οἴκου καὶ ἐπωφελούμενος τοῦ ἁγνοῦ αἰσθήματος, ὅπερ ἐνέπνευσεν ὅλως ἀκουσίως εἰς τὴν καρδίαν αὐτῆς νὰ τὴν κυλίσῃ αὐτὸς εἰς τὸν βόρβορον ὡς ὁ τελευταῖος οὐτιδανός; Θὰ προὐτίμα μᾶλλον νὰ συντρίψῃ τὴν κεφαλὴν διὰ τοῦ κυνηγετικοῦ του ὅπλου, ὅπερ ἐκρέματο ἐκεῖ εἰς τὸν τοῖχον. Ν' ἀφίσῃ πάλιν αὐτὴν οὕτω βαυκαλωμένην ὑπὸ τοῦ αἰσθήματος; Δὲν ἦτο ἔντιμον, ἠδύνατο δὲ νὰ ἐπιφέρῃ καὶ οὕτω τὴν ἀπώλειαν τῆς κόρης.

Ὁ Κλεισθένης ὡς ἀληθὴς ἐπιστήμων ἔκρινεν ὅτι ὁ ἔρως εἶνε ἐκ τῶν ἀσθενειῶν ἐκείνων, αἵτινες θεραπεύονται οὐχὶ ὑπὸ τῆς νοσολογίας, ἀλλὰ μόνον ὑπὸ τῆς χειρουργικῆς διὰ τολμηρᾶς τινος καὶ ἀποφασιστικῆς ἐγχειρήσεως — ἡ ἐγχείρησις ἐν τῷ ἔρωτι εἶνε ὁ χωρισμός.

Ἡ Χρυσοῦλα ἀποχωριζομένη αὐτοῦ καὶ ἐπιστρέφουσα εἰς τὸ χωρίον της ἠδύνατο ἴσως ἐν μέσῳ τῆς ζωογόνου φύσεως νὰ θεραπευθῇ καὶ νὰ τὸν λησμονήσῃ, ἂν τὸ πάθημα αὐτῆς δὲν εἶχε προχωρήσῃ πολύ. Ἀλλ' ἠδύνατο καὶ ν' ἀποθάνῃ — ὁ Κλεισθένης εἶχε τὴν ἰδέαν ὅτι ἀποθνήσκει τις ἐξ ἀτυχοῦς ἔρωτος — ἂν ἦτο πολὺ ἀργὰ καὶ τὸ νόσημα εἶχε δηλητηριάσῃ ἤδη τὴν ὕπαρξίν της. Ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ ταύτῃ ὁ ἀτυχὴς νέος ἠσθάνετο ἐκ προοιμίου τὰς τύψεις τοῦ συνειδότος καὶ κατηρᾶτο τὴν τύχην, ἥτις ἀπέσπασε τὴν κόρην ἀπὸ τῶν χλοερῶν βουνῶν της ἵνα φέρῃ καὶ ῥίψῃ αὐτὴν πρὸ τῶν ποδῶν του. Ἀλλὰ καὶ ἂν τοῦτο ἦτο πεπρωμένον μὴ δὲν θὰ ἦτο ὀλιγώτερον ἔνοχος αὐτός ἂν ἀπέστελλε τὴν ταλαίπωρον κόρην ν' ἀποθάνῃ ἁγνὴ ὑπὸ τὴν σκιὰν τῶν πτελεῶν καὶ τῶν πλατάνων της, ἢ ἂν τὴν ἔσυρεν ἄνευ τιμῆς καὶ ζωῆς εἰς τὴν ἐπιθανάτιον κλίνην τῶν νοσοκομείων;

Τί ἄλλο ἠδύνατο νὰ πράξῃ; νὰ τὴν νυμφευθῇ; Ἀλλὰ παρῆλθε πλέον ἀνεπιστρεπτεὶ ὁ εὐτυχὴς καιρὸς καθ' ὃν τὰ βασιλόπουλα ἐνυμφεύοντο βοσκοπούλας. Ἀνέπτυξε ὅλην τὴν πειστικότητα τῆς εὐγλωττίας του δίς καὶ τρὶς ἵνα πείσῃ τοὺς γονεῖς αὐτοῦ ὅτι ἡ Χρυσοῦλα ἔπρεπε ν' ἀποσταλῇ εἰς τὸ χωρίον της. Ἡ κυρία Οὐρανία ἦτο ἤδη τόσον εὐχαριστημένη ἐκ τῆς προθυμίας, ἐκ τῆς ἱκανότητος καὶ τῆς ἀγαθῆς φύσεως τῆς χωρικῆς! Ὁ κ. Ἐπιμενίδης ἦτο τόσον εὐχαριστημένος διότι ἀπηλλάγη τέλος ἀπὸ τὰς αἰωνίους γρίνιας τῆς συζύγου του! Ἀλλὰ καὶ ὁ Κλεισθένης ἐπέμενε τόσον ὅτι ἡ κόρη πάσχει, ὅτι χωρικὴ συνειθισμένη εἰς τὸν ἀέρα τῶν βουνῶν δὲν δύναται νὰ ζήσῃ ἐν τῇ πόλει, ὅτι θ' ἀρρωστήσῃ, ὅτι θὰ τὴν σκοτώσουν ἂν τὴν κρατήσουν ἐπὶ πλέον μακρὰν τοῦ χωρίου της· καὶ ὑπεστήριζε τὰ ἐπιχειρήματά του διὰ παραδειγμάτων καὶ ἀξιωμάτων εἰλημμένων ἐκ τῆς ἐπιστήμης, ἅτινα ἐπεκύρου καὶ ἡ ὁλονὲν αὔξουσα ὠχρότης τῆς Χρυσούλας, ὥστε πρῶτος ὁ κ. Ἐπιμενίδης εἶπεν:

— Ἂν εἶνε δὰ ἔτσι 'ποὺ λέει ἐγὼ δὲν τῶχω σκοπὸ νὰ πεθάνῃ τὸ κορίτσι καὶ νἄχω καὶ τὸ κρῖμα 'στὴν ψυχή μου. Ἂς πάῃ καὶ δὲν χάθηκε πάλι ὁ κόσμος γιὰ δοῦλα.

Ἡ μήτηρ ἐπείσθη δυσκολώτερον, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἐπείσθη.

Εἶνε ἀπερίγραπτος ἡ ἀπελπισία τῆς Χρυσούλας, ὅταν ἡ κυρία Οὐρανία ἀνήγγειλε πρὸς αὐτὴν ὅτι τὴν βλέπει ὠχρὰν, πάσχουσαν, καὶ φοβουμένη μήπως ἀσθενήσῃ ἀπεφάσισε νὰ τὴν στείλῃ πάλιν εἰς τὸ Καστρί. Ἀνελύθη εἰς δάκρυα ὀμνύουσα ὅτι δὲν ἔχει τίποτε, ὅτι εἶνε καλὰ, πολὺ καλά... Ἀλλ' ὅταν ὁ Κλεισθένης διὰ τῆς γλυκείας φωνῆς του τῇ εἶπεν ἐπιτακτικῶς:

— Χρυσοῦλα, γιὰ τὸ καλό σου πρέπει νὰ πᾷς 's τὸ χωριό!

προσήλωσεν ἐπ' αὐτοῦ τοὺς μεγάλους γαλανοὺς ὀφθαλμούς της καὶ ὡς νὰ ἐννόησεν ὁρμεμφύτως τὴν βαθύτητα τῶν λόγων του ἐκείνων δὲν ἀντέτεινε πλέον.

Μίαν πρωΐαν τοῦ Μαρτίου γέρων ἀγωγιάτης ἐξ Ἑλληνικῶν ἔφερεν ἐπὶ τοῦ ἡμιόνου του τὴν Χρυσοῦλαν ἀπὸ Χαλκίδος εἰς Ξηροχώριον καὶ ἐκεῖθεν εἰς Καστρί.

Γ'.

. . . . . .

Τρία ἔτη παρῆλθον ἔκτοτε. — Ὁ Κλεισθένης ἀριστεύσας κατὰ τὰς θεωρητικὰς καὶ πρακτικὰς ἐξετάσεις του ἐπανῆλθε τέλειος ἰατρὸς πρὸς χαρὰν τῶν γονέων, οἵτινες ἐώρτασαν τὴν ἐπάνοδόν του διὰ λαμπροῦ γεύματος, ἐν ᾧ παρεκάθησαν οἱ ὑπάλληλοι καὶ πάντες οἱ ἐξέχοντες οἰκοκυραῖοι τῆς ἐπαρχιακῆς ταύτης πόλεως. Περιελαλήθη δὲ ἀνὰ τὴν ἐπαρχίαν πᾶσαν ἡ πολυτέλεια τοῦ γεύματος τούτου, ἐν τῷ ὁποίῳ ἡ κυρία Οὐρανία εἶχε κατασκευάσῃ τὴν ὡραιοτέραν της *κοτόπηττα* καὶ εἶχε φιλοτεχνήσῃ τὸν θαυμασιώτερον *χαλβᾶν* της.

Ὁ Κλεισθένης μίαν μόνον ἠσθάνθη λύπην ἐπανελθὼν εἰς τὸν πατρικὸν οἶκον· δὲν εὗρε πλέον τὸν φίλτατον κύνα του, τὸν Πᾶνα. Τὸ πιστὸν ζῷον εἶχεν ἀποθάνῃ ἐκ τῆς λύπης ἔκτοτε ἀπὸ τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ αὐθέντου του, ἀρνηθὲν ἐπιμόνως νὰ φάγῃ ἐπὶ δέκα ἡμέρας. Εἶχον δ' ἀποσιωπήσῃ ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς τὴν εἴδησιν ταύτην γνωρίζοντες πόσον θὰ τὸν ἐλύπει.

Ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν ἄφιξίν του ὁ κ. Ἐπιμενίδης εἶπε πρὸς τὸν υἱόν του:

— Αἴ, Κλεισθένη μου, τὰ βάσανα τῆς σπουδῆς ἐτελείωσαν τόρα· εἶσαι πλειὰ ἥσυχος καὶ ἀνεξάρτητος. Ἐγὼ 'γήρασα· εἶνε καιρὸς νὰ πάρῃς καὶ σὺ ἀπάνω σου τὴν φροντίδα τῶν κτημάτων. Καὶ γιὰ νὰ ξεκουρασθῇς καὶ γιὰ ν' ἀναπνεύσῃς καθαρὸν ἀέρα νὰ πᾷς ἴσα μὲ τὸ Καστρὶ νὰ ἰδῇς μιὰ ματιὰ τί γίνονται ἡ δουλειαίς μας. Θὰ χορτάσῃς καὶ κυνήγι ἐκεῖ· ἔχει λαγοὺς καὶ τρυγόνια ὅσα θέλεις.

Ὁ Κλεισθένης ἀπεδέξατο εὐχαρίστως τὴν πρότασιν τοῦ πατρὸς καὶ διὰ τῆς πρώτης εὐκαιρίας ἀνεχώρησεν εἰς Ὠρεούς. Τὴν δὲ ἑσπέραν ἑνὸς Σαββάτου τοῦ Ἰουλίου ὁ νεαρὸς ἰδιοκτήτης κατήρχετο τοῦ λευκοῦ του ἵππου πλησίον τῶν ἀλωνίων τοῦ Καστριοῦ.

Ἦτο ἤδη σχεδὸν νύξ· ἐν τοῖς ἀλωνίοις ἔμενον μόνον ὀλίγοι ἄνδρες φυλάττοντες ἢ μετακινοῦντες τὰ δεμάτια τῶν σταχύων, ἅτινα εἶχον ἀθροίσῃ ἐκεῖ εἰς σωροὺς ποικίλων σχημάτων ὅπως ξηρανθῶσι. Αἱ γυναῖκες εἶχον ἐπανέλθῃ εἰς τὸν οἶκον ἵνα φροντίσωσι περὶ τοῦ δείπνου· ἔλαμπον δ' ἀνημμένοι οἱ πλεῖστοι κλίβανοι τοῦ χωρίου.

Οὐδεὶς ἐκ τῶν χωρικῶν ἐγνώριζε τὴν μέλλουσαν ἄφιξιν τοῦ *ἀφεντικοῦ*, ἀλλ' ἐν τῇ ἐγνωσμένῃ φιλοξενίᾳ, ὁ πρῶτος ἰδὼν ξένον κατερχόμενον τοῦ ἵππου, ἔσπευσε πρὸς ὑποδοχὴν αὐτοῦ. Ἦτο δὲ οὗτος ῥωμαλέος χωρικὸς περίπου τριακοντούτης, ἔχων εὐγενῆ καὶ εὔθυμον τὴν μορφήν. Χωρὶς νὰ ἐρωτήσῃ τὸ ὄνομα τοῦ ξένου ἔτεινε πρὸς αὐτὸν τὴν χεῖρα:

— Καλῶς ὥρισες! εἶπε.

— Καλῶς σᾶς 'βρῆκα!

— Καὶ ποῦθε μὲ τὸ καλό;

— Δὲν μὲ γνωρίζεις, βέβαια!

— Αἴμ, ποὺ νὰ σὲ γνωρίσω;

— Εἶμαι ὁ Κλεισθένης ὁ γυιὸς τοῦ ἀφεντικοῦ σας.

— Ὁ χαζός! καὶ νὰ μὴν τὸ νοιώσω!... Αἴμ, πῶς ἔτσι ἄξαφνα, ἄξαφνα μᾶς ἦρθες ἀφεντικό. Νὰ μὴ μᾶς παραγγείλῃς κἂν νὰ ψήσουμε κανένα κατσίκι!...

— Ἔχομε καιρὸ νὰ ψήσωμε τὸ κατσίκι αὔριο μεθαύριο, τώρα μόνον νὰ ξεκουρασθῶ θέλω.

— Ἀφεντικό, ἂν καταδέχεσαι τὸ φτωχικό μας...

— Καὶ θέλει 'ρώτημα;...

Ὁ χωρικὸς ἔσυρεν ἀπὸ τοῦ χαλινοῦ τὸν ἵππον, ἐνῷ παρὰ τὸ πλευρὸν αὐτοῦ ἐβάδιζεν ὁ Κλεισθένης κρατῶν ἀνὰ χεῖρας τὸν πῖλον καὶ ἀπομάσσων τὸ κάθιδρον μέτωπον. Μετ' ὀλίγα βήματα ἔφθασαν εἰς λευκὸν οἰκίσκον παρὰ τῇ θύρᾳ τοῦ ὁποίου νεαρὰ χωρικὴ καθημένη ἔνηθεν ὑπὸ τὴν λάμψιν τῶν ἐν τῷ κλιβάνῳ καιομένων κωνοφόρων ξύλων, ἐνῷ ἀντικρὺ γέρων ἔχων τὴν κεφαλὴν ἐν πένθει χηρείας δεδεμένην διὰ μαύρου μαντηλίου ἐχόρευεν ἐπὶ τῶν γονάτων κορασίδα

μὴ συμπληρώσασαν ἔτι τὸ ἔτος, ἥτις μόλις ἐψέλλιζε τὴν λέξιν :

— Παπποῦ ! Παπποῦ !

Ἡ δὲ ἐργαζομένη γυνὴ στρέφουσα ἀεννάως τοὺς γλυκεῖς γαλανοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸ νήπιον ἐγέλα φιλοστόργως.

Δύο ἄρρενα παίζοντα ἐκυλίοντο ἐπὶ τοῦ χώματος.

— Σταυράκη ! εἶπε πρὸς τὸ ἕτερον τῶν παιδίων ὁ χωρικός, παρ' τἄλογο καὶ δεσ' 'τὸ 'ςτὴ σκαμνιά!.. Αἴ, γυναῖκα ! πατέρα ! ἔχομε μουσαφίρη... τὸν γυιό ταφεντικοῦ.

Ἡ χωρικὴ ἀφῆκε τὴν ἠλακάτην καὶ ἀνετινάχθη· ἡ λάμψις τῆς πυρᾶς προσέπεσεν ἐπὶ τῆς μορφῆς αὐτῆς :

— Χρυσοῦλα ! ἀνέκραξεν ὁ Κλεισθένης ἀναγνωρίζων τὴν παλαιὰν ὑπηρέτριάν των.

Ἀλλὰ καὶ ἡ Χρυσοῦλα τὸν εἶχεν ἀναγνωρίσῃ καὶ σπεύσασα ἥρπασε καὶ ἐφίλει θερμῶς τὴν χεῖρά του. Ὁ Κλεισθένης ἤκουσεν ἤδη τὸν νέον χωρικὸν καλοῦντα τὴν Χρυσοῦλαν γυναῖκά του, εἶδε τὸ βρέφος, ὅπερ ἐκράτει ὁ μπάρμπα Μῆτρος ἐπὶ τῶν γονάτων καὶ κατενόησεν ὅλα τὰ αἰσθήματα τῆς χαρᾶς καὶ τῆς εὐγνωμοσύνης, ἅτινα ἔκρυπτον τὰ φιλήματα ἐκεῖνα τῆς χωρικῆς.

Μετ' ὀλίγον ἔμαθεν ὅτι ἡ μητρυιὰ τῆς Χρυσούλας εἶχεν ἀποθάνῃ πρὸ δύο ἐτῶν καὶ ἡμίσεος καὶ ὅτι ἡ Χρυσοῦλα νυμφευθεῖσα τὸν Στάθην Ἀνέστη «ἕνα ἄξιο παιδὶ ἀπ' τὸ χωριό», ἔζη τέλος βίον ἥσυχον καὶ εὐδαίμονα ἐν τῷ ἰδίῳ αὐτῆς οἴκῳ, ἀποκτήσασα δὲ μικρὰν κόρην, ἀνέτρεφεν ἔτι μετὰ μητρικῆς στοργῆς καὶ τοὺς δύο ἀδελφοὺς τὸν Σταυράκην καὶ τὸν Ἀντώνην, λησμονήσασα ἐντελῶς ὅλας τὰς ταλαιπωρίας, ἃς ὑπέστη αὐτὴ παρὰ τῆς κακῆς μητρός των.

Ὅτε ὁ Κλεισθένης ἐκάθησε σταυροποδητὶ παρὰ τὴν χαμηλὴν τράπεζαν τοῦ μπάρμπα Μήτρου καὶ ἡ Χρυσοῦλα περιχαρῶς γελῶσα προσέφερεν εἰς αὐτὸν κατὰ τὸ εἰωθὸς τὸ *παγοῦρι* τῆς ρακῆς, ὁ νέος προπίνων εἰς ὑγείαν καὶ εὐτυχίαν τοῦ φιλοξενοῦντος οἴκου ἠσθάνθη ἐν τῇ καρδίᾳ τὸ ἀπαραμίλλως εὐάρεστον συναίσθημα, ὅτι καὶ αὐτὸς εἶχε συντελέσῃ εἰς πλήρωσιν τῆς εὐδαιμονίας ἐκείνης !

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΟΣΙΝΗΣ.

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Πεντάετης παιδίσκη ἐπεπλήττετο ὑπὸ τῆς μητρός της διὰ σφάλμα αὐτῆς.

— Μάλιστα, κυρία, ἔλεγεν ἡ μήτηρ αὐστηρά, ἦταν πολὺ κακὸ αὐτὸ ποῦ ἔκαμες ! Καὶ τὰ τιμωρία σου θὰ τὸ 'πῶ εἰς ὅλους ὅσους γνωρίζουμε, νὰ σὲ μάθουν τί ἀνόητη εἶσαι !

Ἡ μικρὰ μένει ἐπὶ στιγμὴν ἄναυδος καὶ σκεπτική, εἶτα μετὰ ἤθους ἀδιαφόρου·

— Μπά, καὶ τί μὲ τοῦτο ; ἐκεῖνοι ποῦ δὲν γνωρίζουμε εἶνε πολὺ περισσότεροι !

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

Τὰ μᾶλλον δυσφόρητα τῶν δυστυχημάτων εἶνε ἐκεῖνα, διὰ τὰ ὁποῖα δὲν δυνάμεθα νὰ αἰτιαθῶμεν οὐδένα. Τούτου ἕνεκα ἐπενοήσαμεν τὴν Τύχην, εἶδος δυνάμεως πολεμίας καὶ ἐπιβούλου ἡμῖν, ἥτις μόνον ἔργον ἔχει νὰ ταράττῃ τὸν βίον ἡμῶν καὶ ἣν ἔχομεν τὴν παρηγορίαν νὰ καταρώμεθα ἐν ἐλλείψει τοῦ ἄλλου αἰτίου.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ποία εἶνε ἡ χώρα ἡ σχετικῶς ἔχουσα τοὺς πλείστους δικηγόρους ; — Κατά τινα στατιστικὴν ἡ Οὐγγαρία ἐπὶ πληθυσμοῦ 15,600,000 ἀριθμεῖ 4,600 δικηγόρους, ἐνῷ ἡ Γαλλία ἔχει ἐν ὅλῳ μόνον 2,251 καὶ ἡ Πρωσσία 2,161· ἑπομένως αἱ δύο αὗται χῶραι ὁμοῦ δὲν ἔχουσι τόσους δικηγόρους, ὅσους ἡ Οὐγγαρία μόνη. Μόνον ἐν τῇ πρωτευούσῃ αὐτῆς Βουδαπέστῃ ἀριθμοῦνται 680.

Ἡ Ἑλλὰς κατὰ τὴν ἐπίσημον στατιστικὴν τοῦ 1879 εἶχε τότε δικηγόρους 1690 ἐν μόνῳ τῷ παλαιῷ βασιλείῳ, ἤτοι ἐπὶ 1,679,470 κατοίκων· ἑπομένως εἶνε ἡ χώρα ἡ σχετικῶς ἔχουσα κατὰ πολὺ πλείονας δικηγόρους ἢ αἱ προειρημέναι· διότι ἐνῷ ἐν Οὐγγαρίᾳ ἀναλογεῖ 1 δικηγόρος ἐπὶ 4,000 κατοίκων ὡς ἔγγιστα, ἡ μακαρία Ἑλλὰς ἔχει 1 θεμιστοπόλον ἐφ' ἑκάστης χιλιάδος κατοίκων αὐτῆς. Ὄντως μακαρία χώρα, ἐν ᾗ τόσος ἀριθμὸς ἀνθρώπων μόνην φροντίδα ἔχουσι τὴν ἐπικράτησιν τῆς δικαιοσύνης !

***

Γυναῖκες ἐκλογεῖς.— Τὸ νομοθετικὸν σῶμα τῆς Οὐασιγκτῶνος, μιᾶς τῶν πολιτειῶν τῆς Βορείου Ἀμερικανικῆς Ὁμοσπονδίας διὰ ψήφων 14 κατὰ 7 ἐψήφισε νόμον χορηγοῦντα εἰς τὰς γυναῖκας τὸ δικαίωμα τῆς ψήφου ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς πολιτείας ταύτης. Ἡ ἀπόφασις αὕτη ἐνεποίησε ζωηροτάτην ἐντύπωσιν εἰς τοὺς κατοίκους.

***

Κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τῆς 1 Ἰανουαρίου 1883 ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἰαπωνίας συνέκειτο ἐκ 36,700,110 κατοίκων. Ἡ μεγίστη τοῦ νησιωτικοῦ τούτου Κράτους πόλις εἶνε ἡ Ὀσάκα ἔχουσα 1,222,333 κατοίκους, ἐνῷ ἡ Τόκιο, ἡ τοῖς Εὐρωπαίοις γνωστοτέρα πόλις ἔχει μόνον 987,887 κατοίκους.

ΑΘΗΝΗΣΙ. — ΤΥΠΟΙΣ «ΚΟΡΙΝΝΗΣ» ΠΛΑΤΕΙΑ ΟΜΟΝΟΙΑΣ.